

1

שנת המעשר

שא

דברים כו תבוא

אונקלוס

אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתְּנֶנּוּ אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וּדְבַשׁ: וְעַתָּה
 הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת־רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנַּחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
 יֵאָמֵר וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל־הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אַתָּה וְתִלְוִי
 וְהִגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס' שני יב כִּי תִבְלֶה
 לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂי תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה

לקט בהיר

רש"י

טו) והכרח לזה (סו) ממה שלא שייך לומר מקום על הארץ) שהלא ימין לנו אם הארץ הואל בהכרח שהוא כמשמעו ואי אפשר לפרשה באופן אחר א"כ זה מכריחנו לומר שמקום הזה הוא ביה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב את הקור, הלא קודם באתו אל הארץ ואח"כ אל המקום הזה, שבשכר ביאתו אל המקום הזה פ"י בשכר שעמדיים אהנו לעבדו בבית מקדשו נמן לנו את הארץ הואל (ספרי): טז) נגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנחתו זו מנופה פירש"י דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הענף מידך והניחו לפני ה' וגו' ונסיפא נאמר והנחתו מכלל שומר ונטלו ולמה נטלו למנופה עכ"ל: ז) שאל"כ מה זאת ושמתם הלא בכורים הם לכהן ואקורה לורים (ג"א), ובפרט אומרו בכל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות (מ"ל): יח) מניח וקורא, וכן כהן שיש לו שדה (רמב"ם): ט"ו) פ"י לזה פרט הכתוב את הגר לבדו, הלא חייב בכל המזות מפני שמשנה דינו שאינו קורא, וזה כחד מה שס' (ב) חייב בזה את השלשון, כי חייבת חכלה פירושו לפעמים כליון, ואמר להפריש שלא חפרש חייבת לעשר לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי תעשה מעשר את המעשר, ואמר של שנה השלישית, שכלל זה משמע שעתה אתה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שרריך לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר שפירושו שהחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הב' ועשה כשעשר תבואה של שנה ג' אתה גומר הפרשת כל המעשרות (ועיין לקמן אור כ"ד), ואמר קצת זמן הביעור, לפי שפשוט משמעות הכתוב משמע שמד אחר שנמרת להפריש המעשרות חייב ונחת לני וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קצת זמן הביעור (קניול): כא) שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כדלקמן ואינו נובא רק בשנה השלישית שאמר השמיטה, והוא הדין בשנה שישית, שבשנה הרביעית החליט הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישיה (רא"ם): כב) לא כאן בפרשה זו, אלא כאן אצל שנת הביעור, והוא נפ' ראה דכתיב מקצה שלש שנים חוליא:

אונקלוס

דברים כו תבוא

שב

תְּלִיתָאָה שְׁנַת מַעֲשֵׂא וְחַמֵּן
 לְקוּא לְגִינְרָא לְיִתְמָא וְלְאַרְמְלָא
 וַיִּבְלֹן בְּקִרְוִיךָ וַיִּשְׁבְּעוּן: י' וְחִימֵר
 קָדָם י' אֱלֹהֶיךָ פִּלְתִּי קִדֵּשׁ

הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לְלוֹי
 לְגֵר לְיִתּוֹם וְלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ
 בְּשַׁעְרֶיךָ וַיִּשְׁבְּעוּ: י' וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקִּדֵּשׁ מִן־הַבַּיִת

רש"י

לקט בהיר

שנים לענין הקבל מה להלן רגל^ב חף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות חף כאן חג הסוכות תלמוד לומר כי חכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלן זו חכו פסח שהרצה חילנות יש שלקטין* אחר הסוכות, נמלחו מעשרות של שלישיה כלן בפסח של רביעיית^ב, וכל מי ששהה* מעשרותיו הכריכו הכתוב לבערו* מן הבית (ספרי): שנת המעשר. שנה שאין נובא בה אלא מעשר אחד^ב משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה, שנה ראשונה (ושניה) של שמיטה נובא (בכה) * מעשר ראשון כמו שנאמר (נח"י כ"ה) כי תקחו מלח בני ישראל את המעשר, ומעשר שני שנאמר (י"ד כ"ה) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגך חירושך ויילכך הרי שתי* מעשרות יבא ולמדך כאן בשנה השלישית שאין נובא מאותן שתי* מעשרות אלא האחד ואחר זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני יתן מעשר עני שנאמר כאן ונתחת ללוי את אשר לו הרי מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני (ספרי - ר"ה כ"ג): ואכלו בשעריך ושבועו. תן להם כדי שבטן^ב, מלאן אמרו אין פוחחין לעני בגורן (פחות) מחלי קב חטוב^ב וכו' (ספרי): יג) ואמרת לפני ה' אלהיך. הקדושה^ב שנתה מעשרותיך (פס): בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבתי^ב (פס - מ"ג סס), ולמדך שאם שהה מעשרותיו של שתי שנים ולא העלם לירושלים שרריך להעלותם ש"י ספירתייה ולקטין. ששהה. יבטון. בה. שני. שני

בג) דכתיב שם "בג הסכות" (בד) דק"ל פירות האילן הולכין במעשרות שלהן אחר שנה שחטו, שאם חטו בשלישית לריך לימן מהם מעשר עני הגם שלקטים אחר סוכות של שנה הרביעית - ולא יהיה בשנה השלישית מקושר על אומרו כי חכלה לעשר, אלא כאלו אמר מעשר תבואתך שבשנה השלישית או משנה שלישיה או אשר בשנה השלישית, שמנינו חסר חייבת אשר, כגון (ימרו י"ח כ') והודעת להם את הדרך ילכו בה (רא"ם): כה) ב' דיוקים בענין, חדא מה זה שנת המעשר, וכי יש שנה שאינה שנת המעשר, הלא בכל שנה מפרשין מעשר (חוץ שמיטה), ובפרט בה"א הידועה "המעשר", ודיוק הב' כבר ידענו שרריך לפרוש ב' מעשרות ראשון ושני והיל"ל שנת המעשרות, אלא חד דיוק מתוך חזירו, כי שנה שלישיה אשר ממנה המדובר כאן היא שנה משונה מב' שנים הקודמות לה שאין טהג בה רק אותה מעשר אחד שאמר הכתוב ונתת ללוי והשמיט ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר וגו': כו) ולא שמיטה לעניים שיאכלו לשבע, הם יאכלו בלי זיוי (במ"ח): כז) והוא י"ב גנים, וכן בכל מין ומין נתנו חכמים שיעור, ודוקא בגורן, אבל בבית בעיר שמזיין שם הרצה עניים מחלק מה שיש לו בין כל העניים, ואפילו פחות משיעור ואפילו כוית (רא"ם): כח) חייבת וידוי פירושו כשהאדם מדבר מלבו לפני מלך גדול ונורא ופירש חשבון מעשיו בין כשחטא ובין להפך, דברים הנאמרים בלחם מעומקא ללבא (לא כן כשמדבר לפני אדם ומספר להם חידוש מעשיו אשר עשה להראות ענותותו הימירה שמודה שחטא או להפך להראות מעשיו הנכונים) (מלבי"ם), ויאל לרו"ל זאת מדאמר "לפני ה'" ולא אמר ואמרת לה' (רא"ם), ועוד למה להגיד ולספר דברים לפני יודע כל מעלמותו (ג"א), בשלמא גבי מקרא בכורים דכתיב וענית ואמרת לפני ה' וגו' ענינו שמגיד טעם הבאת מנחתו זו לומר שיועד ומודה ומשבח בזה לפני הקב"ה על רוב חסדיו משא"כ וידוי מעשר, ואומר "שנתת" לשון עבר, שלא עתה נותנס, כי הוידוי הוא בזמנה של יו"ט אחרון של פסח והביעור הוא בערב פסח (מ"ל): כט) פ"י אם היה באחד מג' שנים שעברו אילן זה ארבע שנים שרריך להעלות הפירות (או דמיהם) לירושלים ולאכלם נקדושת מעשר שני, כי ב' דברים הללו נקראים קודש (הגם שאינם קרבין לגבי מונח), מעשר שני דכתיב (יוק' כ"ז ל"ג) וכל מעשר הארץ מורע וגו' קודש לה', ונטע רבעי דכתיב (שם י"ט כ"ד) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה': ל) משום דקשה, הלא אמרנו שבשנה השלישית ושישית אין כאן מעשר שני, אלא מתודה שעתה כבר לא נשאר אצלו מעשר שני מב' שנים הראשונים (רא"ם):

שג דברים כו תבוא

וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה בכל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: לא אכלתי באני ממנו ולא

אונקלוס

מעשרא מן ביתא ואף יהבתה ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי: לא אכלתי באני ממנו ולא

לקט בהיר

לא) ר"ל אין מינת ומתנו בנינו שייך על הקודש המזכר קודם לו, שהרי אין צריך ליתן מעשר שני ללוי (הגם שמנוה להזמינו על שולחנו) אלא נתמיו אותו שצריך ליתן ללוי: לב) יש גורסין מרומות לשון רבים, וכנן הוא, כי ב' מרומות יש מרומה גדולה שעל השדה מפרש אותה ומרומה מעשר שהלוי מפרשו ממעשר ראשון שלו, ומי שאין גורם רק מרומה בלשון יחיד, אפשר משום שאין על ישראל החיוב להפרישה לזה אינו בכלל הידוי (רא"ם), וצ"ק רבינו גם כבורים הגם שנספרי ליתא, משום שכלל מרומה שהכבורים נקראים (לעיל י"ב י"ד) מרומה ידך (ג"א), והגם שרבינו וגם נאמר בלוי ומרומה וכבורים ימימים לכהן לא ללוי, אין קושיא, שגם הכהן נקרא לוי כדכתיב (י"ח א') לא יהיה לכהנים הלויים (מ"ל), ואמר הכתוב את המרומה

רש"י

עכשיו: וגם נתתיו ללוי. (זה) מעשר ראשון (גם) לרבות תרומה (ב) וכבורים (סג - סד): לגר ליתום ולא למנה. זה מעשר עני (סג - סד): ככל מצותך. (ה) נחמים כסדרן (סג - סד) ולא הקדמתי תרומה לבורים (ה) ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה משנעשה דגן וכתוב (שמות כ"ב כ"ח) מלאחך ודמעך לא תאחר (ה) לא תשנה את הסדר (מכיל' סג): לא עברתי ממצותיך. (ו) לא הפרשתי ממך על שאינו מינו ומן החדש על הישן (ספרי - מ"ג סג): ולא שכחתי. (ז) מלצרכך* על הפרשת מעשרות (סג - סד): (יד) לא אכלתי באני ממנו. מכאן שאסור לאונק' (סג - סד) שייך וסחאית - תרומות - וכו' מן - ספרי.

אונקלוס

פלתי מנה בדםסאב ולא יהבית מנה למית קבליית לסימרא דין לדי גבית קרא דין הדין דין אסתכי מסרור קדשך מן

דברים כו תבוא

בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני: וזו השקיפה ממעון

רש"י

ולא בערתי ממנו בטמא. (ז) בין שאני עמא והוא עבד בין שאני עבד והוא עמא (סג - סד), ובינן הכהן על כו"ם (ה) לא תוכל לאכול בשעריך (ו) זו אכילת עומאה כמו שנאמר בפסולי המוקדשין (פ"ו כ"ג) בשעריך תאכלנו העמא והעבד (ו) וגו' אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר (במות פ"ג): ולא נתתי ממנו למת. לעשות לו ארון (ו) וכתובין (ספרי - מ"ג סג): שמעתי בקול ה' אלהי. הביאותי* לביה הבחירה (ה) (סג - סד): עשיתי ככל אשר צויתני. שמתקיי (ה) וסימקתי זו (סג - סד): (ט) השקיפה ממעון שייך וסחאית - הבאותי.

לקט בהיר

שלא מנינו במקום אחר לאו כזה זהו שלפנינו אינו אוהרה ולא רק ידיו וסיפור דברים, אך ממה שמספר שלא חל נשמע שאסור מן המורה (רא"ם), והרמב"ם ז"ל מונה זאת בין מצות לא תעשה וכן ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת, ולא כן דעת רבינו גדאמקן, וכן כתב רש"י בפירושו בפסחים כ"ד. ד"ה היקשא הוא עיי"ש, ועיין לקמן: ז) ה"ל'ל בטומאתי כמו שאמר בלוי, אלא מיבנה בטמא כולל. בין כשאוכלו עמא בין כשהמעשר עמא (מלבי"ם): מא) כבר אמרנו דעת רבינו שאין כל זאת לוי ואוהרה ולא תעשה אלא סיפור דברים, לזה שאל והיכן הוציא: מב) עיין שם במקומו שביארנוהו שמשמע מה בין שאדם האוכלו עמא בין שהבשר עמא: מג) כי לא

אור החיים

בשם זיווג, ואמרו המקובלים (ע"ח שט"ו) שמיום שנחרב הבית נפסק השפעת הנשמות, ולא נשאר אלא השפעת חיות העולמות שהוא מוכרח לקיום העולמות, והוא אומרו השקיפה ממעון קדשך כנגד השפעת הנשמות, והשקפה זו היא עליונה (וגו' השמים), ונראה שהכתוב יעיר עוד אחד והוא כי האדון ברוך הוא הכין ב' השפעות למעלה, אחת השפעת הרוחניות שהם הנפשות הטהורות, ואחת השפעת הטוב לחיות הנבראים שהוא מזון לכל, ושנים אלו יקראו להם רבוחינו ז"ל (זוה"ק) זיווג, שכל שיש צבחינה משפיע וצחינה נשפע יתכנו

והגר אשר בקרבך: זו השקיפה ממעון וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר ממעון וגו' מן השמים, ואם לכוונת שם מקומו יתצרך בלשון קדושה הוה לו לומר על זה הדרך השקיפה ממעון וגו' השמים (וגו' ונראה שהכתוב יעיר עוד אחד והוא כי האדון ברוך הוא הכין ב' השפעות למעלה, אחת השפעת הרוחניות שהם הנפשות הטהורות, ואחת השפעת הטוב לחיות הנבראים שהוא מזון לכל, ושנים אלו יקראו להם רבוחינו ז"ל (זוה"ק) זיווג, שכל שיש צבחינה משפיע וצחינה נשפע יתכנו

אור בהיר

מ"ה) שמתו מדשות. נא) כי ממרחק יצק לומר השקפה. ז) והולדים עמה הם גלגולים, לא

וְלִגְרָ לִיתוֹם וְלֹא־למִנְהַ כְּכֹל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר צִוִּיתִי
לֹא־יִזְרְרוּהֵם הַמִּצְוֹתַי וְלֹא שְׂכַחְתִּי: יד לֹא־אֲכַלְתִּי
בְּאֵי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא וְלֹא־נִתְתִי מִמֶּנּוּ

רש"י

ראשון וגם לרבות תרומה וזכורים: ולגר וליתום ולא למנה זה מעשר עני: ככל מלתך נתתם כסדרן ולא הקדמתי תרומה לזכורים, ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון, שהתרומה קרויה ראשית, שהיא ראשונה משעשה דגן, וכתוב (שמות כב כח) מלתך ודמעך לא תאמר, לא תשכח את הסדר: לא עברתי ממלכותי לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומן החכם על הישן: ולא שכחתי

רא"ם רכי ל'הו מפרתי

לזכורים, כתב: "ולא מעשר לתרומה, ולא שני לראשון ואלו תרומת מעשר, לא נזכרה בלשונן כלל, לטובה הנוכרת.

ולא שכחתי מלברך על הפרשת מעשרות.

פירושו: מלשכחך ומלברךך בעת הפרשת המעשרות, לא מלברך ברכת הפרשת המעשרות, שהוא נוסח הברכה, שתקנו אנשי כנסת הגדולה לומר על הפרשת המעשרות, שברכת כל המצות אינן אלא מדבריהם. ובספרי ובשלחי מסכת מעשר שני⁷² שנו: "ולא שכחתי - מלברךך ומלהזכיר שמך עליי", וזה מסכים⁸³ עם מה שפירשנו על דברי רש"י⁸⁴.

יד לא אכלתי באני ממנו מכאן שאסור לאונן.

דאם לא כן, מאי נפקא מיניה אם אכל או לא אכל. אבל מלקות, ליכא למשמע מינה, מפני ש"לא אכלתי" אינו אזהרה, אלא לשון וידוי בעלמא. ומשום הכי כתב רש"י ז"ל: "מכאן שאסור", דמשמע שאינו אלא אסורא בעלמא, דכהאי גוונא, דייק תלמודא בפרק בתרא דיומא⁸⁵, גבי יום הכפורים אסור באכילה. וכן משמע נמי מההיא דפרק הערל⁸⁶ גבי: "ואסור לבער מהן בטומאה, והאוכלו בטומאת עצמה, לוקה". ובעי תלמודא: "מנא לן, דתניא רבי שמעון אומר: לא בערתי ממנו בטמא" בין שאני טמא זהו טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הוזהר על אכילתו, תלמוד לומר⁸⁷: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ולהלן הוא אומר⁸⁸: "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור אוכלין בקערה אחת, ואינן חוששין. וקאמר רחמנא התם, "בשעריך תאכלנו" - הכא לא תיכול", אלמא מדבעי תלמודא "מנא לן", שפירושו, היכן הוזהר על כך, ומייתי ראייה מקרא ד"לא תוכל לאכול

83. בתע"ר וקראביליין גרס יוזה אינו מסכים. כדי לישב הקושיא שכתערה הבאה. 84. הקשה המהרש"א, שרש"י (ברכות מ: ד"ה 'מלברכך'). ביאר את הספרי שהביא רבינו: "ברוך אשר קרשנו במצוותיו רצנו להפריש תרומה ומעשר". וביאר במהרש"א, שאף שנזכר הברכה הוא מתקנת אנשי כנסת הגדולה, אבל עיקר הברכה, למדה מהפסוק שלפניו. וביאר בבאר

בשרה, שמדאורייתא, כל אחד חייב לשבח הקב"ה בכל נוסח שירצה וכלבל שיוכר שם ה', ומה שכתב רש"י בגמ' בכרכות הוא שתקנת אנשי כנסת הגדולה לקבע נוסח קבוע לברכה, ונזכר זה הוא מדרבנן. ועיין לשון ערומים וצ"ח ברכות מ: ובצדה לדרך כתב, שהפסוק הוא אסמכתא לתקנת חכמים. 85. יומא עג: 86. יבמות עג: אבל עיי"ש ברש"י. 87. יבמ.

רא"ם

בשעריך, ולא מקרא ד"לא בערתי ממנו בטמא", שמע מינה, דמקרא ד"לא בערתי", לא משתמע אזהרה אלא וידוי בעלמא שנתקנה להביא אכל ממנו בטמא דהתירוש וכו' כתב המ"ז ז"ל רמיער רס"ד⁸⁸, דמדפירש בפרק הערל היכן הוזהר, שלא לבער המעשר שני בטמא, ומייתי לה מקרא ד"לא תוכל לאכול בשעריך", משמע ש"לא בערתי" אינו לאו, ולפיכך הוצרך למצוא הלאו, ממקום אחר. וגם רש"י עצמו כתב אחרי זה: "ולא בערתי ממנו בטמא - בין שאני טמא והוא טהור, בין שאני טהור והוא טמא. והיכן הוזהר על כך, לא תוכל לאכול בשעריך" כו', משמע ד"לא בערתי", אינו אלא ספור בעלמא, כדפירשית, ולפיכך דקדק בלשונו ואמר, "מכאן שאסור לאונן", שפירושו, שאינו יוצא מכאן אלא איסורא, אבל אזהרתו היא ממקום אחר⁸⁹. וכן ראוי, שהרי כל האזהרות בכל מקום, אינן אלא מפי השם לנוכח האדם.

ומהתימה מהרמב"ם שכתב, בפרק שלישי מהלכות מעשר שני⁹⁰: "האוכל מעשר שני באינות של תורה לוקה, שנאמר: 'לא אכלתי באוני ממנו'". וכו' "האוכל מעשר שני בטומאה לוקה, שנאמר: 'ולא בערתי ממנו בטמא'". ותימה על תימה, שהוא עצמו כתב בפירוש המשנה גבי: 'לא אכלתי באוני ממנו': "כבר זכרנו במה שקדם, כי מזה היתוב למדנו, שמעשר שני אסור לאונן", דמשמע איסורא לחודה, ולא אזהרה⁹². ואף על פי, שהיודי הוא בכל המעשרות, כמו שדרשו רבותינו ז"ל מקרא ד"ונם נתתיו ללוי", זה מעשר ראשון. "לגר ליתום ולאלמנה" זה מעשר עני, מכל מקום, קרא ד"לא אכלתי באוני ממנו", לא קאי אלא על המעשר שני, משום דמלת "ממנו" מיייר על מעשר אחד לבדו, ואינו אלא המעשר שני, שנקרא "קדש".

ולא נתתי ממנו למת לעשות לו ארון ותכריכין.

בספרי ובשלחי מעשר שני⁹³. והא דפרק הערל⁹⁴: דאמר ר' שמעון בן לקיש, משם ר' סימאי: מניין למעשר שני שנטמא, שמותר לסוכו לחי, שנאמר ז"ל נתתי ממנו למת, למת הוא ז"ל נתתי, הא לחי דומיא דמת⁹⁵, נתתי. ואיזה דבר שווה בחיים ובמתים, הוי אומר זו סיכה. והקשו: "אימא ליקח לו ארון ותכריכין". ופרקו: "ממנו - מגופו". ופירש רש"י: "אימא - לא נתתי ממנו למת, לאו לסיכה קאמר, אלא כך הוא מתודה, לא קניתי ממנו ארון ותכריכין למת, אפילו כשנטמא, דלא יכולתי לאכלו, לא שניתיו לדבר שאינו לאכילה, והוא צרכי המת. הא לחי דומיא דמת, נתתי. ואשמעינן, דאף על גב דמעשר טהור לא ניתן אלא לאכילה, ושתייה וסיכה, אם נטמא מותר לקנות ממנו טלית וחלוקה". ומשני: "אמר רב הונא בריה דרב יהושע: (ממנו) מגופו. רב אשי אמר: לא נתתי דומיא דלא אכלתי, מה להלן מגופו, אף כאן מגופו". פירושו: וליכא לאוקומי קרא ד"ולא נתתי ממנו למת" לארון ותכריכין, דהני לאו מגופו הוי. יש לומר, דהא דמשני "ממנו - מגופו" אינו רוצה לומר, דלא מצינן לאוקומי לארון ותכריכין, אלא הכי פירושו: שהמקשה היה סובר, לארון ותכריכין דוקא הוא דמיירי קרא ד"לא נתתי ממנו למת", אבל לסיכה, שהוא מבערו מגופו בטומאה, לא⁹⁶, ומשני: "ממנו - מגופו". פירושו: ומשתמע מינה נמי סיכה, כמו שכתבו התוספות משאנן⁹⁷, ולא שיוורה לסיכה בלבד, ולא לארון ותכריכין⁹⁸.

והרמב"ן ז"ל כתב, על מדרש: "לעשות לו ארון ותכריכין": "ולא הבינותי זה, שהרי מפורש בכתוב⁹⁹,

88. טו, כב. 88. במהרא"ל העיר, דכן כתב ברש"י פסחים כד. ד"ה הקשא, ולא היה לרבינו להביא הוכחה מהס"ג. 89. בתע"ר (נאטינין) הקשה, שהרי אין באינות אזהרה למלקות. 90. הלכות מעשר שני גה. 91. שם הלכה א. 92. ותמה בצידה לדרך, שהרמב"ם בספר המצוות בשורש השמיני כתב בפירוש שהנאמר כאן הוא אזהרה, ועיי"ש בהשגות הרמב"ן. ובכ"ז אהרן הכהן מרש"י שאינו מקפיד בלשון איסור ואזהרה. ועיין מהרא"ל, שהעיר מפי המשניות לרמב"ם מכות פ"ג. 93. מעשר שני ה"ב. 94.

יבמות ער. 95. "דהיינו כשנטמא" תע"ר (אלקיים). 96. לא יהיה אסור, כלומר שיהיה מותר לטון לחי. 97. ביבמות ער. תוס' ד"ה ליקח לו ארון ותכריכין: "אע"ג דבהדיא דרשה ליה להכי במסכת מעשר שני (ה"ב), הכא הכי פריך: דלמא דוקא להכי הוא דאחא, אבל סיכה אסורה, לפי שמבערו בטומאה. ומשני ד"ממנו" - מגופו, דמשמע נמי סיכה. דהיינו שלצונן מה אסור להשתמש לא לארון וגם לא לטון. 98. שארון ותכריכין מותר לקנות במעשר שני שנטמא, אלא דמורה שגם ארון ותכריכין אסור לקנות. 99.

ותרניחו

במדבר אשרי אי שומע לי כדי לשקוד כה דלת לפנים ודלת. העיקר עבודה בכל יום חורה וחפלה שומע לי צחי תורה חה קיש בכל יום שומע ישראל. לשקוד ע"ד היא חפלה. ולכן ק"ש קודם החפלה כמ"ש צגוי עץ חיים תאזה צאה. וכל החורה לר"ך להיות כדי להקרב על ידה להקצ"ה זה שומע לי לשוני כדי לשקוד על דלתותי. וכשהחפלה מחוץ דברי תורה זוכה לכנס דלת לפנים ודלת. וכ"כ צמדי חס שומע להורה ומלוח שומע חס חפלתך. ועל צי חלו כי חס ה' האנרת וה' האנירך. כי צ"י זכו שניתנה להם החורה זה האנרת כי הווה חצונו בלצ עד שזכו עגילה להם הקצ"ה עשרת הדיבור. וה' האנירך צחי חפלה כמו שמוקדיומן ה' שפתי חפחה כי זה הבח נפתח ונשמים בלצ ח"ש ישראל שזיכל לפתוח פיו לפני ה'. וזה צחי תורה שצעל פה אשר נטע צהוכינו. וצי חלו לר"ך ח"ש ישראל לעורר בכל יום:

ותרניטו

בספרי עשה ונלה טי שנשכרה חיכנס לארץ. וכן דרש בפסוק ויצאלו אל המקום הזה צהמ"ק צזכום זה ויתן לנו חס הארץ הזאת ע"ש. דכי וירומתך לרשת ארץ כי צ"י זכו אל ח"י צזחנה ונן השמים לכן חכלית כניסה ח"י היא זה התרוממות אל השורש. וזה ונלות ציבורים שנקי ראשית כמ"ש חז"ל תרומת ידך חלו הציבורים. ידך היא הנקוס והרשות. ונתמ"ק נקרא המקום שהוא שורש כל המקומות ושם כיתן להם ח"י. ולכן קמכו למחיות עמלק כמ"ש צהכרת רשעים תראה כשנתרומם אל השורש. וצרשעים כי צפרוח כו' כונו עשב כו' להשגודם כו'. ואתה תרום לעולם שחלת ישראל צאה ונן השמים. וכ"כ ותרם כראש קרני כו' וצבע עיני צשורי כח הרשעים ונלונטה כונו עשב ואין להם תקווה. חל כחן של ישראל ע"י הציעול אל השורש ונלונטה לונטה זוכין אל הירשה של ח"י לנטה ואז כשזה קס זה נופל. וכ"כ וה" צהניה כו' צארץ אשר ה"א טחן לך כו' תנחה חס זכר עמלק:

בפסוק ולא שכחתי פרש"י ולא שכחתי ונלצרכך על הפרשת ונעשירות. וזה שהולה הצרכה צזה. כי עיקר קיום האולה לעשותו צשומה וזהבה. וכפי עה שמשחוקק האדם כל היום נקיים חמלות

הצרכות. כדאיתא צזוה"ק על צרכה השצנה כיון דלא חשתכח צ"י חזוכה מה צרכהא חשתכח צ"י חלח כולהו צרכאין צצציעיא הל"ן כו'. ולכן פורע הכי חח"כ ששה צרכות פטרות צרוך צעיר צעדה פרי צנוך עכאך צנואך צלאחך. וול ששה ימי הונעשה. חצל כל הצרכות הוא שורש הצרכות והוא צרכה שצח שאין הכל מוכנס לקבל חלה הצרכות רק צ"י צכח החורה. כי חשומע צקול כו' ע"י והשיגוד כמ"ש חס הצרכה ח' חשומעו כמ"ש מזה צפי ראה. [ויחכן לוור כי צעצור זה חומרים חלה הצרכות צמוט"ק. ושזו מלחתי וזה צסידור ר' הירץ ז"ל צמט"ק סס]:

במדבר ויקרא משה ח"כ ישראל כו'. כטס שקיבל מרע"ה חמורה צקריאה ויקרא טו ציום השציעי מחך הענן כמו כן ונסר לצ"י חמורה צקריאה. זשה צ"י ח' חקח חמרי חיונה חסה צ"י חס חקח חמרי ונשל לנלך שח"ל צנו סיימתי צחוד חמריה ח"ל לצוט פורפירא שלי ועטרה שלי וידעו חכל שחאה צ"י כו'. פ"י קריאה היא לשון חיצה וצציקות וכמו שחמרה"ה חודך חלה הששה ימים נחכסה ונחקדש צעק ועלה לדציקות עליון ונעשה כולו חורה. כן זכו צ"י חחר חמי שנה צמדצר חדרכו לחיות חלס חורה ונחחצרו אל מרע"ה ז"ש ויקרא משה כו'. וע"י הדציקות צעלס חמורה כי חקח חמרי לחיות לו קבין צחורה. וע"י חמרו חז"ל צמ"ה דצרים חמורה נקרה לחיות דצקים צעלס חמורה כמ"ש ומלוחי חלפון חתך צעלס. ואז זוכין לצחי צנים כדאיתא צמשה חצ"בין ישראל שנקי צנים למוקם חיצה יחיה נרדעת להם שנקי צנים כו'. ואין רעת חלה חורה ע"י היגיעה צחורה זוכין להחרת הנשונה כי צחי צנים ח"ש הגופים רק הנשמות וע"י חמורה זוכין לכשונה. וכדאיתא ע"י חורה ונלונה יוכין חדם לעלמו לצוטס לכשמה רוח ונפט. ולא זו צעוה"צ חל חותן ש"ש להם קבין צחורה חס חקח חמרי זוכין גם צעוה"צ למלצוטס של חכר"כ ולחלוקה דרצנן ח"ש לצוט פורפירא שלי וכל חוליהם יכירו שחס זרע צרוכי ה' ככ"ל. [ומ"ש לעיל צע"ן ויקרא יש לרמוז צפסוק יסקי ונציקות פיהו וחצבו צמ"א כי פ"י פיהו פיו ופי סידקרו כע"ן שכי צמדי ח"כ צפסוק פיהו מר"ה. ויצן לפמ"ש כאן כי צ"י כחדצקו דצציקות עליון צחורה ע"י משה רצ"ו ויקרא חל עשה. ויקרא משה חל כי ישראל. וע"י מצקסים

כך הוול י"ש צ יוס. עדיין הוול לא לא ב על ד ח"א חולג חמע הונע יוס לחולר השצב זה ע וצ"י צצ"ק ולכן להמט פ"י ל קודם חולרו צעצור צפכיו צח כ ז"ש נשאר כה ה במ יחצנול יוס ו חסחיו שח"ו

כך יכול לעשותם באמת. לכן מקדימין זרחה אל הנולה להראות החזיות חס הכנה אל המלה. וזנה יש זרחה בהנולה וכשאר הארת הנולה באדם כל היום. וכמ"ס חז"ל הנולה שקיבלו עליהם בשמחה עדיין עושין בשמחה. כן הוא בכל פרט כשעשין המלה בשמחה כשאר כח המלה באדם לעולם. והה לא שכחתי שאין לאדם לשכוח לעולם חזיות הנולה. לא שכחתי קודם ועשה הנולה ולא נשכח נומי אחר עשיות הנולה והה ענין זרחה המלה:

במדרש וה"א אס שמוע השנוע זמ"ה אשרי אדם שמוע לי ששמועותיו לי כו' לסקוד על דלתותי לכנס דלת לפנים ודלת ע"ש. דכ"י יפתח ה"א לך את אולר הטוב. ומכלל שיש אולר לפנים מאולר. ולצמ"י מוכן אולר הטוב כמ"ס ששה ימי המעשה י"ה קגור וזיום השנה יפתח. שאין ימי הנועשה נוכחים לקבל הארת שער החזר הפנימי רק יום השנה. כמו כן נכפשות אין כל הכפשות זוכין לחולר הטוב רק צמ"י. וז"ש יפתח ס"א לך. ולכן השנה אוח מיוחד לצמ"י כמ"ס שנה וישראל מעדין זה על זה. ואיחא עוה"י דומה לפרודור צמ"י עוה"צ וצמ"י שהם צמ"י עוה"צ נפתח להם הטורקלין. וכן צמ"ק שהיא מעין עוה"צ נפתח צו שער הפנימי ולכן נק' מחנה טובה צמ"י גמ"י. וצמ"י כשנפתללין להמשיך זרחה לעולם לריבין לכנס דלת לפנים ודלת. פ"י לבקש שפע קודש מעולם העליון שורש הזרחה קודם שחפשו ומחלבש בדרך הכנה הטוב. והה אולר הטוב שהיא ההורה שנק' טוב ובאמת זה חלוי בעבורה האדם לפי צמ"י מקבלין עול תורה ונולדת בפנימיות הלז. זה אס שמוע השנוע כמ"ס שנועי זה כו' אח"כ והטי אצק להיות נקבע צעומק הלז. ז"ש שמוע לי כ"י שנהאור לי קיים לעולם שיהי כשאר צו דבר של קומח. ז"ש ששמועותיו לי שכל כח השנועה מחלבש בשנויעת דברי תורה לכן מדה צמדה ששהזין משמים ג"כ שער הפנימי:

(תרי"ם)

במדרש תחומא היום הזה ה"א מלך. ראה מרע"ה שבהמ"ק עתיד לחרב וזכורים יחצטלו תיקן ג' תפלות ע"ש. דהקצ"ה מחדש בכל יום מ"ב. והה ההתחדשות מחלבש צעבע והטבע מקטיר זאת הנקודה כמ"ס אין כל חדש ח' השנוע שאינו צמילוחו והחגלות חתה השמש. אצל צמ"י הם

כלים לעורר ולקבל זה התחדשות. ולכן היום הזה ה"א מלך לעשות לתקן ולגמור זה התחדשות כמ"ס אס עדי כאום ה'. וע"י מלות הזכורים סכ' צ"י חרומת ירך זו חטפה הרימו זאת הנקודה והולילו נוכח אל הפועל. ונק' זכורים וראשית וכו' כן צמ"י נק' ראשית תבואתו שנוליחין נוכח אל הפועל זאת הראשית. וע"י אמרו לריקים מקיינים העולם סכצרח צעורה ומאורות. וכסוד פ' זכורים למחיות עמלק כי זה עיקר מלחמות עמלק להשכיח זאת הנקודה וע"י כי ראשית גרים ע' ואחריתו ע' אצד. כי גם לכל האומות יש איות נקודה ראשית חס"ה אוחס אצל היא נעצעת בחומר ועמלק טעל זה הראשית ומאצד. וע"י אמרו הרשעים ומאצדים העולם סכצרח צ"י מאורות שנוחצטל בהם אוחס ההורה צמחכות הטבע. וכן ארמי אצד אצי סדולין הרשעים להשכיח זה התחדשות בעולם ולכן כסוד לא תשכח. וה"י כי תבא. שעיקר הזכורים צמ"י הזכרון לעורר הפנימיות וההתחדשות. וצמ"י זכו לזה ע"י יל"י כמ"ס החדש הזה לכם. ולכן מחירין יל"י וזכורים. וכו' כן עתה ע"י הג' תפלות שנועדין צמ"י ומצדין זאת ההתחדשות שהקצ"ה מחדש בכל יום ומקדימין ג"כ ק"ש ופנימיות גאולה לתפלה שזכח יל"י נוכח למאור זאת ההתחדשות: והנה כי לא עברתי מומתי ולא שכחתי פ"י חז"ל לא שכחתי מלצדק ולהזכיר שאך עלי. והענין הוא כי תכלית המלות להחדק באלקוחו יח"ש. ז"ש חמיר זכירה צמרות לומען תזכרו ועשיתם וזכרתם את כל מלות ה' שהוא לעורר שורש המלות. חס רוח הזרחה שקודם המלה שלא לעשות הנולות צמ"י רבין רק נורוז החלשות כמ"ס צוה"ק טלה צמ"י מהמוטח חראין צמ"י ונותצרכין מילין בגויהו ונוקחכלין עיקר חר וטורשא חר. וכמ"ס כר ונלה ותורה אור ואחז"ל העושה מורה כאילו מדליק נר לפני הקצ"ה. והעיקר לעורר כח התורה אור ע"י הנולה שהיא הדלקת הכר. ואנורו המדליק לריך סידליק עד שתי"י שלהבת עולה מאל"י. שעי"י המלה צמ"י ורחימו חל עליו נועם ה' והיא הזרחה. ז"ש לא שכחתי ע"י שלא עברתי ממלותיך פ"י לעשות הנולה צמ"י שום פני"י ולא שכחתי פ"י צענת עשיות הנולה להיות מורה אכשים ומלומדה ויש עושה מורה וסוכח וא"י מה עושה. אצל כשהוא צמ"י שלם היא צמ"י זכרון וזרחה כמ"י. שאז המלה כלי מחזיק זרחה ולכן השקיפה מומעון קדשך יצרך כו':

צמדרש

ציונים
ובל בעלי אומניות.
קדושין לג. חולין נד: מיי
שם הי"ד:

שינויי נוסחאות
החליף צירופי החליל
וכ"ה ד"ס. שמניעים
צירופי שהן מגיעים
נד"ס שהיו מגיעים.
בכורים ד"ס החבורים.
הפחות ד"ס ממחיל כלן
משנה ד'. הסגנים
צירופי והסגנים וכ"ה
נד"ס. רפי ד"ס ולפי.
ובל צירופי כל וכן
הוא נקדושין וחולין.
שבירושלם ד"ס ל"ג
וכ"ה נקדושין וחולין.
עומדים צירופי היו
עומדים. לפניהם
צירופי מפניהם וכ"ה
נקדושין וחולין. אחינו
צירופי ואומרים
אחינו וכ"ה ד"ס.
ונקדושין וחולין ואומרים
להם אחינו. המקום
צירופי מקום וכ"ה
נד"ס ונקדושין וחולין.
באתם ד"ס באכם
וכ"ה נקדושין וחולין.
לשלוש צירופי בשלוש
וכ"ה בחולין.

תוס' רעק"א
ג"ג א נאות וז הפחות.
מ' הכתוב הפחות
והסגנים ירמיה (נ"א
כ"ג):

תוספות אנשי שם
הוא כנא וזמר הכי דלנין
צמחיה. ומירן כמ"ש
הר"ב דעמח משום אהל
הטומאה ואם יקדים לומר
לא היו נכנסין ה"א דיינו
כדי ללון צמחיה ומ"מ
עדין י"ל דאפילו מי לה
כפיסא שמעין לה מיהורא
דמתי' דלא נכנסין וללון
צמחיה וי"ל דלא אקדמה
משום דביים לא היו נמנעין
מליכנס צמחיה דמידע הו
יעי אי איכא טומאה מת
אלא בליה הוא דיישו
שמה צמוד שקועים
כשינה ימות אחיה מת
יעמחו וימנעו מלעלו' עם
חבורתם (רמ"ז): ג כר"ב
דיה ולפי כ"י רוב כ"י.

ג והחליף. עי' בפירוש משנה ללקמן ומשנה ג'
פ"צ לערכין ומ"ש שם: שלחו לפניהם. שלוחים
להודיע לאנשי ירושלים. הרמב"ם בחזרו סוף פ"ד:
ועטרו את בכוריהם. עיין צמ"ט וי'. ומה שכתב הר"ב
ואם מציאים ענבים היה מראה
הטובים וכו'. הוא הדין לתאנים
ושאר פירות. וז"ל הרמב"ם
ואם היו הכל רטובים היה
מראה הטוב והיפה שכולם:
הפחות. פי' הר"ב סגני כהונה.
וכן פירוש הרמב"ם. ולכאורה
נוחם להפחות הסגנים דתנן
הס שני שמות נרדפים ועל
מינוי אחד הונחו. אבל לשון
הרמב"ם בחזרו ספ"ד כתב
הפחות והסגנים ולפי' נראה
דהסגנים סגני ליה. ולפי סגני
ליה קורא לסגני כהונה שם
יותר נכבד והוא הפחות ששם זה
מעין שם מלוכה הוא כמה דאח
אומר (מג"א) זרובבל פחת יהודה (נחמיה ה) לחם הפחה

המטה שהמת זה ומפני נשאי החינוק לברית מילה:

פירוש המשניות להרמב"ם

מטעם זה עומדים מפני נשאי
ויכורים דחציבה מלוא בשעתה,
ומטעם זה עומדים מפני נשאי
המטה שהמת זה ומפני נשאי החינוק לברית מילה:
מטעם זה עומדים מפני נשאי
המטה שהמת זה ומפני נשאי החינוק לברית מילה:
מטעם זה עומדים מפני נשאי
המטה שהמת זה ומפני נשאי החינוק לברית מילה:

מלאכת שלמה

צני יחד שנמעל ולא צא מציא גדי ע"כ. יש גורסים והשור הולך
עמהם: שלחו לפניהם. איש לירושלם כדי שילאו להקבילן:
הפחות והסגנים. איח דגרסי הסגנים בלא וי"ו: לפי כבוד

יב פלעטה. ולפע"ד נקרא הכאה ע"ש הקשה האלצעות על נקבי
החלי: יג בלכתם בדרך ולא הלכו רק צ' חלקי היום:
יד שלוחים להודיע ציאתם: טו אם היו הפירות יבשים מניחים
רטובים למעלה וממדי מניחים המוכרים צימר למעלה מפני זה
אלי ואנהו: טז שרי הכהנים: יז שרי הלויים: יח גבאי

משנה ראשונה

ועטרו את בכוריהם. נראה כשהגיעו קרוב לירושלים היו נוטלין הסל
עם הביכורים ונשאלין אותו צדיהם בגלוי ולכן עטרום עכ"ל
לפרסם ההידור וכל הדרך היה הסל והביכורים מכוסים מונחין על
החמור או בעגלה ואין צורך לעטרום. אבל השור שהולך כל הדרך צרגליו
היה הולך מהדר ממיד קרניו מלפנות זהב ועטרת של זית והא דתנן
לקמן הגיע להר הבית נוטל הסל על כתפו כלומר דלא סגי שישאלו בדידי

קִדְשָׁךְ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבִרְךָ אֶת־עַמְּךָ
 אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נָתַתָּה לָנוּ כְּאִשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ
 אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדִבְשָׁה: ׀ שְׁלֹש־הַיּוֹם
 הַזֶּה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִצְוֶךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־
 הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים
 וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבַבְךָ

שְׁמֵא וּבְרַךְ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ
 וְיִתְעַמְךָ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ
 קִמְמָא לְאַבְרָהָמָא אֲרַע עֲבָדָא
 חֶלֶב וְדִבְשָׁה: ׀ יִמָּא הַרְיִן ׀
 אֵלֶּה סְפָרֶיךָ לְמַעַבְדַּי יְתַעַמְךָ
 הַרְיִן וְיִתְעַמְךָ וְיִתְעַמְךָ

לקט בהיר

רש"י

ושימתי את אחרים כמו שנאמר (ד"ר כ"ו) ושמחת אתה
 ויניחך: (מז) ר"ל לזה הקדים היודי לחפלה, על דרך מה
 שאמר הנביא (מלאכי ב' י') הביאו את כל המעשר וגו'
 ובמנוי נא בואת וגו' אם לא אפהת לכם את ארצות השמים
 והריקוים לכם נרעה עד בלי די, הרי שמתר לנחון ולתנוע
 מאלה הקב"ה נזכות הממנות - וכמו הר"ם נמז"ל צפי
 המשניות מעשר שני ה' י"ג ח"ל, וזה הדרש שהוא דורש
 נכאן זו הפרשה מלה במלה אין ראוי שיאמר אדם זה בשעת
 היודי אבל יודיענו נכאן על דרך הפי' עיני זאת הפרשה
 אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שנאמר על ידי הנביא וזה מבורר מאוד עכ"ל. (מז) הוסיף לומר
 לתת לנו החסד מן הכתוב והמוכן, שלא נשבע הקב"ה שנתן לנו כבר, אלא נשבע לתת לנו שיתן לנו, ועוד הוסיף חנינ' וקיימת
 כדי לחלק כאשר נשבעת לאבותינו מארץ זבת חלב ודבש, שנשבעת להם לתת לנו ארץ זבת וגו', שהרי לא נשבעת קן לאברהם או
 ליצחק או ליעקב אלא לתת את ארץ גען כמו שהיא, אלא הפי' שמתוך אותו האדמה שנחת לנו כאשר נשבעת מתוך ארצה
 שחיה ארץ זבת חלב ודבש, וכן פירשה ראב"ע ז"ל, ובקלמ' ספרים וכן בדפוס הראשון יתא' למינת וקיימת, ולפי"ז אה"י
 יהיה מקושר ארץ זבת וגו' לאומרו כאשר נשבעת לתת, ואבותינו יהיה יולאי מזרים לא אברהם יתא' יתא' יתא' יתא' יתא'
 ג' י"ו) אעלה אהבם מעני מזרים וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש, ואח"כ צפי' וארא (ו' ו') כתיב "לכן" אמור לפני ישראל והוא
 השבעה, ויהיה פי' הכתוב שאלו נשבעת לתת ארץ זבת וגו' כן מקיים אותה, וכן פירשה הספורנו, אך זה קשה קצת שאלו
 נשבעה ובמצינה שקיים המתנות, ולא בשביל השבעה, ואם מלך השבעה צריך ליתן בלא מתנות: (מז) מדאמר את החוקים
 האלה ואת המשפטים הרי שהמדובר מכל המתנות או מכל המורה שכבר נשעו עליהם, אלא ודאי מדבר ללומדי תורה שכל

אור החיים

ובנות, וזה ירדיק פירושינו שעל זיווג הנשמות הוא
 אומר, וכנגד מאמר את השמים אמר ואת האדמה
 שהיא ברכת המזון ונכון:
מז. היום הזה וגו'. ובי היום הוא מלזכ וכלא
 כבר לזה כבר סיני, ורש"י ז"ל פירוש
 בכל יום יהיו בעיניך חרשים, ונראה שכונת הכתוב
 היא על זה הדרך לפי שכל החורה לזה אותה ה'
 כבר סיני בין דברים שיש בהם קום עשה באורו

וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ׀ אֶת־יְהוָה הָאֵמַרְתָּ
 הַיּוֹם לְהִיּוֹת לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְלַכֵּת
 בְּדַרְכָיו וּלְשָׁמַר חֻקָיו וּמִצְוֹתָיו

וְתַחֲנוּן בְּכָל־לֵבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:
 יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ יְתַעַמְךָ
 לְךָ לְאֱלֹהִים וּלְמַעַן בְּאַרְחוֹן דְּתַקְנִין
 קְדָמוֹתֵי וּלְמַטְרָא קְדָמוֹתֵי וּפְקוּדוֹתֵי

רש"י

לקט בהיר

היום י"ס) תשכ"ב* (לשנה הבאה (סס): (ח) האמרת
 והאמירך. אין להם עד (מוכיח) במקרא, ולי נראה
 שהוא לשון הפרשה* והבדלה הבדלתי* לך מאלהי
 הנכר להיות לך לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי
 הארץ להיות לו לעם סגולה (ד"ה) ומלאתי להם עד
 והוא לשון תפארת" כמו (תה"ד י"ד ד) יתאמרו כל
 שנינו נטחאות * תוכה * חמשת * הברלות * הברלות * הדלות
 עם וכל זמן שיהיה יהיה בעיני היום הזה מלוק: (מט)
 כל הכתוב מיותר, ובפרט ב' חיצות ושמרת ועשית, הלא כבר
 אמר מלוק לעשות, אלא ודאי לומר שאם שמרת אז אני
 מבטיחך ועשית אותם עוד, ולאו דוקא בכורים ה"ה בכל
 המתנות הכונה ולויה, אלא אמר בכורים משום שיעקב
 הפרשה בשביל בכורים נאמרה אלא שהוסיף הביעור והיודי
 (מ"ל): (נ) כמו יתאמרו שפירושו עד מתי יתגאו
 וישתגאו ויתפארו עתם עושי רעה, וזו ג"כ מענין זה שהנזכר בדבר מפרישו ומבדילו לעמנו כדי להפאר ולהשתבח בו,
 אלה נחמת בהקב"ה ומתפאר בו שהוא לך לאלקים והוא מתפאר בך, וזאת הפי' מדברי חז"ל הוא בצרכות ו'. ובמצינה ג',
 וכמו הדברי דוד שרבינו כתב זאת במהדורא בתרא, אבל לא חזר בו מדרכ' הא' שגם זה קרוב מאוד לפי הענין, ודרך הב'
 יותר מוכרח, כי שם במהלים אין לפרשה מלשון הבדלה ופרישה, לזה לא הביא שם במהלים רק דרך הב', ויש גורסין ד"ה,
 ובדפוס הראשון וכן נכתבו יד העתיקים יתא' לדרך הב' בכלל, אבל אין זה מרפא הכאב שרש"י בעמנו פירש כן במהלים
 ישמחו כמו האמרת והאמירך עכ"ל, ובצרכות ו'. ד"ה האמרת כתב רבינו לשון משיבות ושנה כמו יתאמרו כל פועלי און
 ישמחו עכ"ל, ובמצינה ג', האמרת שנתה כמו יתאמרו כל פועלי און ישמחו שדרך למה עכ"ל, ואדרבה משם ראה

אור החיים

דוקא אלא זכר זמן המוקי"י) צ"ש היום הזה:
יז. את ה' האמרת היום להיות וגו'. אומרו
 היום י"ס) יתבאר על דרך אומרים ז"ל
 (כחצות קי"י) כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין
 לו אלוה ע"כ, והוא אומרו את ה' האמרת היום
 דוקא פירוש כיון שהיו בארץ המקודשת, והגם
 שעדיין היו בארץ סחון ועוג עם כל זה כבר כתבנו
 שהיא מקודשת כיון שזכצבה כיבוש רבים על פי
 נביא, וכמו שהוכחנו בפרשת מטות (ל"ב ג'),
 ומעשה אין מקומה נחשב חולה לארץ ולזה האמירו
 ה' להיות להם לאלהים, והוא אומרו להיות לך
 לאלהים, עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (תנחומא)
 האזינו) ששאר הארצות נמסרו ביד שרי מעלה מה
 שאין כן ארץ ישראל אין עליה שופט מצלעדי ה',

אור בהיר

(נב) כלומר שאינו רחוק. (גג) הלא קבלו אלקומו כבר כבר סיני. (נד) ולפי"ז פי' חנינ' אלקים מנהיג שר ושופט. (נה)
 יתאמרו את ה'. (נז) ק"ל וא"י של וללנת, וכי זה דבר טפף, הלא היאך יתכן להאמיר את ה' ולא ללנת בדרכיו, ועוד הלא פרט כל
 דבר חקיו מלפניו וגו', ומה זה א"כ וללנת בדרכיו. (נז) פי' הם ישראל לא ידעו טעמתם.

מין צבא אלהיך שפירא צבא מצינו

דכלה

פרשת כי תבא

אגרא

670

וסיים ועת"ה כעת שאני ככאן בארץ הקדושה, מצא מין את מינו ואין קליפה טובבת, הנה הבאתי את ראשית וכו' להודיע שכל הראשית משועבדים לראשון לראשונים, ואמר נתת לי יי' לנוכח, שכבר נגלה אלקותו ויכולתו ית' ככל באי עולם בלי שום ספק, והבן:

ואמרת לפני יי' אלקיך בערתי הקודש כו'. יש לרמוז בפסוק עניני תפלה, ואמרת לפני יי' אלקיך בערתי הקדש מן הכיית, כל תיבה נקרא ב"ת כנודע מספר יצירה, וקודש נקרא מחשבת הקדש החכמה פנימיות הכיית, כענין ב"ת דבראשית (א א), נקודא בהיכלא (וזה ח"א ט"ו ע"ב). וכשמכתובין בחכמתו גדולת הכורא ית"ש ואומר התיבה בדביקות, אזי יאיר בו נתיב החכמה ויאמר התיבה בתנועות משונות, כי יחס לבנו מגדל הלהב אשר יצתה ההבערה לחלק אלקות אשר בקרבנו. וז"ש בערתי התלהבת, הקד"ש, דהיינו קדושת החכמה הנקרא קד"ש, כמד"א (תהלים פוק כ ג) ישלח עורך מקדש, מן הכית הוא התיבה, וגם נתתיו ללוי, ר"ל נתתי התיבה לעשות יחודין בעולמות ולגיר, ולתיקון המלכות בהיותה גרה בעולם הבריאה (עיין במאורי אור), ליתר"ם הוא היסוד יוס"ת, יפ"ה תא"ר ויפ"ה מרא"ה (בראשית לט ו), ר"ת יתו"ם, ולאמנ"ה נוק' דועיר אנפין גלמודא דא מבעלה, ככל מצותיך אשר צויתנו, דהנה לגרום יהודים ותיקונים כאלה, צריך לכוונות גדולות ולא כל מוחא סביל דא, ומי ששכלו קצר לכון כוונות כאלה, אף על פי כן כשעושה הדבר בכוונה רבה כאשר צוהו הכורא, יפעול פעולות גוראות כמו באם היה מכוון. וזה אמר ככל מצותיך אשר צויתנו עשיתי ודברתי, כי כח שכלי קצר מהשיג מפלאותיך בעולמות עליונים. ל"א עברתי ממצותיך, קבלה מהצדיקים להכרית המקטרינים (שהם מבטלים התפלה), הוא על ידי עבירות לשמה עיין בפרשת שופטים. וז"ש ל"א עברתי ממצותיך, ר"ל עברתי ל"א (היינו לאו) אשר הוא ממצותיך דהיינו לשמה, ועל ידי כך אכרית המקטרינים שלא יקטרגו על תפלתי, ול"א שכחתי, ידוע דיעל

אשת חבר הקיני עשתה עבירה שנבעלה לסיסרא להתיש כוחו, וקפריך בגמרא (מזיל כ"ג ע"ב) והא קא מתהניא מעבירה, ומשני מוכתן של רשעים כו' ואין להם שום הנאה, כי הסיחה דעתה מהנאה רק כל מגמתה לשם שמים. וז"ש גם כאן ול"א שכחתי, עיקר הנאת עבירה שכחתי רק כוונתי לשם שמים הנוגע בדבר הזה, על כן מהראוי להתקבל תפלתי ברצון, נ"ל:

אבנים שלימות תבנה כו'. יש לרמוז כבר ידעת אותיות נקראים אבנים כמ"ש בספר יצירה, וכתבו המקובלים שכל אות הוא שיעור קומה, ולכך צריך לדבר כל אות בהרגש כל איבריו, ובאם לאו, יהיה האות כמו בעל מוס מחוסר איזה אבר. והנה ידוע שעל ידי התפלות מעלים עליות בכל העולמות, וזה דוקא כשהאותיות אינם מחוסרים אבר, כי כל אשר בו מוס לא יקרב ולא ירצה לקרבן. וזה אבנים שלימות, ר"ל אותיות שלמים בכל הרגש איברך, תבנה את מוכח יי' אלקיך היינו מלכות שמים הנקראת זב"ח, אז והעלית עליו עולות, היינו עליות העולמות ליי' אלקיך, והבן:

היום הוה יי' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה וכו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך וכו'. יש לדקדק א), מהו היום הזה, וכי ליום הזה בלבד נצטוו, ואדרבא מקודם לזה מדבר במצות התלויות בארץ דייקא, ודרשת רז"ל ידוע שאמרו (ספרי ואחחנן ו' ו') בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, ועדיין אנו צריכין למודעי מפני מה ייחד הדבר הזה בכאן דייקא, ולא אחר כל סיום מצות התורה. ב), למה לא אמר בקיצור מצוך לעשות את החוקים ואת המשפטים בכל לבבך וכו'. ג), התחיל בעשיה בלבד, וסיים בשמירה ועשייה. ד), למה השמיט בכל מאדך. על כן אחשבה דהנה כל התרי"ג מצות מחוייב כל איש ישראל לקיים, בכדי לתקן כל שיעור קומתו רמ"ה איבריו בקיום רמ"ה מצות עשין, ושם"ה גידיו בשמירת שם"ה לאוין, ועל ידי זה ישתלם לו החלוקא דרבנן להתלכש בו בבואו לראות את פני יי' בחיים הנצחיים, וכל אשר בו מוס

דהיי
להת
האד
שרוי
לקיין
הבן
רז"ל
ויצפ
ואקי
כיון
המצ
אין
ית'
כתיו
אפש
מצוו
לאס
וכמו
לישו
לפי
והתי
לעש
לעש
אל
האין
הכה
הדב
ואקי
ר"ל
לקיין
ויהי
או
ימי
והא
בש
בר
בתו
זכא

דהיינו כהסרון אכר לא יקרב, על כן צריך האדם להתגלגל לקיים כל התרי"ג מצות. והנה מה יעשה האדם במצות התלויות בארץ בשעה שאין ישראל שרויין על אדמתם, וכן במצות שאי אפשר לו לקיימם בבחירתו רק בהזדמנות סיבה, כגון פדיון הבן באין לו בן בכור, וכיוצא במצות. קיימו וקבלו רז"ל שצריך האדם לעסוק בדיניהם ואופני קיומם, ויצפה במחשבתו בלבבו ונפשו מתי תבא לידי ואקיימו, ויוחשב לפני הבורא כל כאלו מקיימם, כיון שממנו אין מונע דבר למד ויודע תכסים המצוה. והנה תתבונן שמכאן עד סיום התורה אין עוד ממנין תרי"ג, רק ג' מצות הליכה בדרכי ית' (דברים כה ט), ומצות הקהל (שם לא יב), ומצות כתיבת ספר תורה (שם שם ט), לכל אלה הג' מצות אפשר לקיים בכל עת, כי מצות הקהל גם כן מצוה לקיים בכל עת גם כשאין מלך בישראל, לאסוף אסיפת כמועדי י"י לדרוש מענייני דיומא, וכמו שאמרו רז"ל (מגילה ד' ע"א) משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין הלכות החג בחג. והנה לפי זה בכאן הוא סיום המצות התלויות בארץ והתלויות בסיבה. וז"ש היום הזה י"י אלקיך מצוך לעשות את החוקים וכו', ור"ל י"י אלקיך מצוך לעשות כל המצות ביום הזה, הגם שעדיין לא באת אל הארץ ולא הודמנו לך הסיכות, ושמא תאמר האיך אפשר זה לקיים כל המצות ביום הזה, אמר הכתוב ושמר"ת ותצפה, מלשון ואביו שמר את הדבר וכו' (בראשית לו יא), תצפה מתי יבוא לידי ואקיימו ועשית אותם בכל לבבך וככל נפשך, ר"ל על ידי זה שיהיה הסכמה חזקה בלבך ונפשך לקיים בעת ההזדמן לעשיה, יחשב לפני הבורא כל ויהיה לרצון כאילו קיימת בפועל כל המצות, והבן:

או יאמר היום הזה וכו'. על פי האמור בזהר הק' (ח"א רכ"א ע"ב) בפסוק (בראשית מז ט) ויקרבו ימי ישראל וכו', וכי בכמה יומין מית בר נש והא בשעתא חדא וכו', אלא הכי תאנא כד בעא לאתבא רוחא לי, כל אינון יומין דקאים בר נש בהאי עלמא איתפקדן קמיה ועאלין בחושבנא, וכד איתקרבו קמיה למיעל בחושבנא, זכאה חולקיה דהאי בר נש דיומיו איתקריבו

לגבי מלכא בלא כיסופא, ולא דחי יומא מנייהו לכר כו', ווי לרשיעייא דלא כתיב בהו קריבה, והאיך יקרבו יומיו קמי מלכא וכו' לא יתמנן קמיה ולא ידברו לעילא אלא אינון שציאין מנווייהו וכו', והכא ויקרבו ימי ישראל ודאי בלא כסופא כו'. וז"ש בכאן י"י אלקיך מצוך לעשות, ר"ל הש"י מצוך לעשות (היינו לתקן, מלשון ויע"ש אלקים את הרקיע [שם א ז]) את היום הזה בכל יום, וכוולת מעשיך הטוב יהיה היום בכיסופא, על כן ושמרת (שמירה מעולה לכל יחסר המוג אפילו יום אחד), ועשית אותם בכל לבבך וכו' על ידי מסירת נפשך בעבודת הש"י, על ידי זה יתקרבו כל הימים לפני הבורא כל בעת אשר יבוא פקודתך למסור נפשך בפועל להש"י, יתקרבו כל הימים או לפני הבורא כל בלא כיסופא, והבן:

או יאמר על פי האמור בספר עשרה מאמרות, שיש שמירת לא תעשה בקיום העשה, דהיינו שמקיים מצות ציצית שלא יתור אחר מחשבת הלב, ומקיים הלאו ולא תתורו אחרי לבבכם (במדבר טו לט). והנה העשין והלאוון הם כנגד יום שלם היינו יום ולילה, הלאוין נגד הלילה והעשין נגד היום כנודע. וז"ש היום הזה י"י אלקיך:

ארור האיש אשר יעשה פסל מסכה תועבת י"י מעשה ידי חרש ושם בסתר וכו'. לפי הפשט יש לדקדק למה אמר בכאן האי"ש, מה שאין כן באינך. ב', מעשה ידי חר"ש, וכי דוקא עבודה זרה מעשה ידי חר"ש היא דאסור, אבל מעשה ידי צורף מותר ח"ו. ג', ושם בסתר, ובגילוי מי שרי. ויש לפרש ברמו ארור האיש, מלשון חשיבות כתאר אי"ש בכל מקום, והכוונה אפילו האי"ש חשוב שעובד ועוסק בתורה ועבודה רק שהוא בפניות, דהיינו שבקרבו ישים ארבו שישבחוהו בני אדם ויכבדוהו, או עבור אהבת ממון או שאר ענייני העולם, נמצא זה אינו עובד הש"י בתורתו ותפילתו ומצותיו רק עובד עבודה זרה, דהיינו עובד לאיזה ענין בעולם, לך נא ראה אחי ידיד הנעים דברי בעל חובת הלכות בשער יחוד המעשה גנות האיש, וכי הוא

לֹא־תִשְׁתַּהּ וְלֹא תֵאָנֵר בִּי תֹאכְלֵנוּ
הַתְּלַעֲתִי: * זֵיתִים יִהְיוּ לָךְ בְּכָל־גְּבוּלְךָ
וְשֶׁמֶן לֹא תִסּוּף בִּי יִשְׁל זֵיתְךָ: *^{מא} בָּנִים
וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ בִּי יִלְכוּ
בְּשָׂבִי: *^{מב} כָּל־עֵצֶךָ וּפְרֵי אֲדָמְתְךָ יִירֶשׁ
הַצִּלְצַל: *^{מג} הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה
עִלֶּיךָ מֵעֵלָה מֵעֵלָה וְאַתָּה תִרְדַּ מִּטָּה
מִטָּה: *^{מד} הוּא יִלְוֶךָ וְאַתָּה לֹא תִלְוֶנוּ
הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:
*^{מה} וּבָאוּ עִלֶּיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וְרִדְפוּךָ וְהִשְׁגִּיפוּךָ עַד הַשְׂמֵדָה בִּי־לֹא
שָׁמַעַתְּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר
מִצְוֹתָיו וְחֻקְתָּיו אֲשֶׁר צִוָּךָ: *^{מו} וְהָיוּ בְךָ
לְאוֹת וּלְמוֹפֶת וּבִזְרָעֶךָ עַד־עוֹלָם:
*^{מז} תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עִבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרַב

וְלֹא תִכְנֹשׁ אֶרֶץ חֵיכְלָנָה
תִּלְעַתָּא: * זֵיתִין יִהְיוּ לָךְ בְּכָל
תְּחֻמְךָ וּמִשְׁחָא לֹא תִסּוּף אֶרֶץ
יִתְרוֹן זֵיתֶיךָ: *^{מא} בָּנִין וּבָנִין תּוֹלִיד
וְלֹא יִהְיוּ לָךְ אֶרֶץ יִהְיוּ בְּשִׂבְיָא:
*^{מב} כָּל אֵילָנְךָ וְאִבְיָא דְאַרְעָךָ
יִחְסְנָנָה סְקָאָה: *^{מג} תּוֹחַב עֵרֶץ
דִּי בִינְךָ יִהְיִי סְלִיק עֵיר מִנְךָ לְעֵלְיָא
לְעֵלְיָא וְאַתָּ תְּהִי נַחַת לְתַחְתָּא
לְתַחְתָּא: *^{מד} הוּא יִלְוֶנְךָ וְאַתָּ לֹא
תִלְוֶנָה הוּא יְהִי לְרֹאשׁ וְאַתָּ תְּהִי
לְזָנָב: *^{מה} וְיִתְרוֹן עִלְיָךְ כָּל לְוִטְיָא
הָאֵלִין וְרִדְפוּךָ וְהִשְׁגִּיפוּךָ עַד
דְּתַשְׁמִדְיָא אֶרֶץ לֹא קִבְּלָתָא
לְמִימְרָא דִּי אֱלֹהֵיךָ דְמִשְׁרַ
פְּקוּדוּתֵיהּ וּקְמוּתֵיהּ דִּי פְקָדְךָ:
*^{מו} וְהָיוּ בְךָ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת
וּבְזָרְעֶךָ עַד עוֹלָם: *^{מו} חֻקֶּיךָ דִּי לֹא
פְּלִחְתָּא קְרַם יְיָ אֱלֹהֵיךָ בְּחֵדוּתָא
וּבְשִׂפְרוּתָא לְבָא מִסְּנֵי כְּלָא:

רשי

(מ) כי ישל. יסיר פירותיו לשון (יט ה) וגשל
הצדוקים: (מז) יירש הצלצל. יעשנו הארצה רש
מן הפרי: יירש. יעני: הצלצל. מין ארצה, ואי
אפשר* לפרש יירש לשון ירושה* שאם כן היה לו
לכתוב יירש*. ולא לשון הורשה* וגרושין שאם כן
היה לו לכתוב יוריש: (מז) מרב כל. בעוד שהיה לך
שני נסחאות וזו אפס: יירש.

שקרא חסיל על שם שמחל, ונראה שהוא לשון ארמי כמו
חסל סידור פסח (במ"ח): (ג) שהוא לשון השמטה
וגפילה, גם הוא פועל יוצא, שהיה (שהוא האילן) יפיל
פירותיו קודם זמנו ויופסדו, ושורש המילה גל והיה לריך
להיות נמה שלפניו יגל אלא מחמת קושי המצטא ניתן
דגוש נשיין זה ממלל חסרון הגוין, וכן וגשל הברזל את
חתיכם עץ למחוק (רא"ם): (לד) ונא בני יודיין
שהיו יד ראשונה בשביל העשיה של הלללל והיו יד השניה בשביל החפעלות של הפרי, כלומר הלללל עשה שהאילן תהיה רש,
על משקל פן מוקש (ברא' מ"ה י"א) שהו"ו הוא במקום יו"ד של מחפעל וכאן היא זאת הו"ד השניה (מ"ד): (לה)
שהלללל ירש ויקח לעצמו הפירות, לפי שכל לשון ירושה שנמקרה היא לשון קל יירש ולא יירש שהוא לשון כבד: (לו)
שהלללל יירש וירש את הפירות מן העולם לאבדון, לפי שכל לשון גרושין הוא לשון הפעיל שעל ידי מעשיו או דיבורו עושה

אור החיים

מז. תחת אשר לא עבדת וגו'. עונש זה והכח כנגד ביטול מצות עשה שרשם בפסוק אם לא
אחריו עד אומרו אם לא השמור הוא השמור לעשות וגו', ואמר חחת אשר לא עבדת את

אור החיים

ה' פירוש לעשות מצות אשר לך לעשות בשמחה לזכר
ועבדת את אויבך כעבד ובצמח וגו', אחת פרקת
עול המצות מעליך וכן אויבך עול ברזל על לאורך,
ועונשים אלו הם מכוונים כנגד פריקת עול מצות
עשה, אחת שלא רצית לערוח להבין ולהשכיל סדר
מעשה המצוה ישא ה' עליך גוי אשר לא השמע
לשונך וגו' וכן כולם, וגמר אומר אם לא השמור
לעשות להודיע כי על קיום מצות עשה הוא מעניש,
וכלל כל מצות עשה במצות היראה* כי היא
מצות עשה כמו שכתב רמב"ם בחתמה ספר המדע
(הל' יסודי החורה פ"ג) וז"ל השם הנכבד וכו'
מצוה ליראה וכו'*, ועם שלא אמר אם לא
העשו, כחכחו למעלה (כ"ז כ"ו) טעם שלא יחייב
לעשות בדרך כללי* אלא לשמור לעשות כשיצא
לידו וכשישיג לעשות, או אפשר שפסוק זה בא לומר
על דרך אומרו (ויקרא כ"ז כ"ג) ואם באלה לא
תוסרו לי פירות שאם אחר כל האמור לא ישמור
לעשות וגו' ליראה השם הנכבד והנורא*, שאחר
שביא עליו כל הקללות יביח צעיטו נורא
מאוד* כי ראה אשר יסרו, ודקדק לומר השמור
לעשות כנגד מצוה לא תעשה ומצוה עשה, והודיע
שיפליא ה' עוד בו מכות גדולות וכל האמור בענין,
וגמר אומר ונשארם במיטע חחת וגו' כי לא
שמעת צקול ה' אלהיך זה כנגד מה שלא עשה
השובה על ביטול תלמוד תורה, והיב כאשר שש וגו'
לכל יאמר אדם אחר שידענו כי ה' אלהינו מדותיו
כולם מדות החסד והרחמים מדותיו ימנעוהו
מהארץ עוד בצרחה וירף ידו*, לזה הודיע כי
שמחה היא לו כאשר שש וגו' וכפי זה אין העבד קץ
מהשמחות, וכיוצא בזה אמר הכתוב (משלי י"א)

אור בהיר

קיד) כאמרו ליראה את ה' הנכבד. קבד) וגם הוא דרך ופחה ליכנס לכל המצוה, כאמרו ראשית חכמה יראה ה' (מהלים
ק"א). קבד) שהלא יש מצות שאין באפשרות לעשותם, אלא לקבל על עצמו, ולצפות מהי יבא לידי ואקיימנה. קיד) פי לא
כמו שאמרו שזה סיוס טעם עונש מצות עשה, לא כן הוא בדרך זה, אלא עד פסוק ג"מ, ומכאן עד סוף הפסוק נמשך על ג' העבירות
ביחד, כאמרו כאן תשמור לעשות, הרי עשה ולא תעשה, ובפסוק ס"ב אמר כי לא שמעת צקול וגו', הרי חרה. קיד) פי ראו
היה להיות צעיטו נכבד ונורא, זה יורה על קושיה עורף עולם. קי"ב) פי אקשה את ערפי עוד מעט, וסוף כל סוף
ירחם. קב) לא שבעמנו ישיש, אלא ישיש לב אויביכם עליכם. קב"א) שהלא יש כמה גופי חורה שלא כפל מרעה, ולמה כפל
דוקא זאת. קב"ב) זה אי אפשר לומר ליחיד ממש, שאם ימנע המטרי ימנע מרבים, וכן כשיבא גוי להלחם, הא לך ראייה שמדבר גם
על רבים. קב"ג) שאם יאבד את שולטם כלל ישראל, יאבד גם הארץ, שאין נחמה לארץ אלא כשישראל ישיבים עליה, משא"כ ביחידים

← 7

כל: ^מ ועבדת אתי איביך אשר
 ישלחנו יהוה בך ברעב ובצמא
 ובעירם ובחסר כל ונתן על ברזל
 על צוארך עד השמידו אתה: ^ס ישא
 יהוה עליך גוי מרחק מקצה הארץ
 כאשר ידעה הנשר גוי אשר לא
 תשמע לשגו: ^נ גוי עז פנים אשר לא

מח ותפלה ות בעלי דבדך די
 יגנה י בך בכפא ובצחוקא
 וכערתליה ובחסרות כלא ויתן
 ניר פרזא על צוארך עד דישצי
 ותה: ^מ יתי י עצה עם מרחיק
 מספי ארעא במא די משתרי
 נשרא עמא די לא תשמע
 לישגו: ^נ עם מקיף אפין די לא

רשי

לקט בהיר

אח אחרים שילכו וינחמו על משקל יושבי יוליק: (לז) אין זה אומר שרלנו רבינו לפרש את המ"ס של מרוב בשעת רוב, שזה רחוק, ועוד מה מכריחו לזה, פירוש המ"ס הוא כפשוטו מחמת רוב, אלא מפרש הענין שגוד היה לך כל טוב היה לך לעבדו בשמחה מחמת זה, שאין לך מירון ואמלל שטירדת העוני והצער מנעון (ג"א), ונא לשלול שאין זה לימוד זכות שמה שלא עבדת את ה' היה בשביל נסיון העושר שהיה לך כל טוב (סד"ז), גם הוסיף מינה "עוב": (לח) דימה האויב לגשר צג' דברים, א' פתאום שאין עוף השבוי יכול להגלל ממנו לזה אמר הכתוב שיבא מרחוק ואין אתה מושב שיבא. ג' דרך מללחם שכל מלמעלה וזה נגמר, לזה אמר הכתוב ישא ה' ולא יבא ה'. ג' ויקלו סוסיו בקלות ומהירות כגשר הממהר לפרוץ (מ"ל), והיא מליצה מהצוק א' ה' וקלו מנמרים סוסיו: (טל) שמעתי שאתה מבין על המלום עד כדי כך שמוכל לפתור אותו, כי מינה שומע משמש בג' לשונות לשון שמיעת און, לשון הגנה, ולשון קבלה כמו וישמע יעקב אל אביו ולא אמר: (מ) ודאי שהיה שומע הלא שם היה

אור החיים

בבית דין, ומה נחמה יש לזה אחר אובדו, וכן תמצא צפרשה נצבים כשהזכיר ה' רשע משפחה אחת ושצט אמר (כ"ט י"ט) ומחה ה' את שמו וגו' ולא הזכיר נחמתו, וכמו כן בקללות האמורים צפרשה זו להיותם ליחידים מישראל, ולא יקשה בעיניך מה שדיבר הכתוב צ' או ג' חיבות צפרשה זו בלשון רבים כאומרנו ונשארם מתי מספר, להאביד אחסם, והחמרתם, כי אחר שקדם לדבר בלשון יחיד לא הקפיד לגמור אומר בלשון רבים כי הדברים מובנים שעל רבים שביחידים הוא אומר, והעד לאויבך לשון יחיד (י"ד), ואם תאמר היה לו לומר קללות שבחמתי בלשון יחיד ולא היה לרויך לכפול קללות אלו, שהייתי אומר שלא יעניש הכתוב

אור בהיר

אין לער לארץ. פי' באתו מאמר עלו של והחמרתם גמר בלשון יחיד. קבד) פי' והגם שיאמר רק בלשון יחיד ידענו עונש הכלל מכה קו"מ, אבל יחסר לנו הנחמות. קבו) מלשון הכנה:

ישא פנים לזקן ונער לא יחן: ^{נא} ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך עד השמךך אשר לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיה ועשתרת צאנה עד האבידו אתה: ^{נב} והצר לך בכל שעריך עד רדת חמתיה הנבהת והבצרות אשר אתה בטח בהן בכל ארצה והצר לך בכל שעריך בכל ארצה אשר נתן יהוה אלהיך לך: ^נ ואכלת פרי בטנה בשר בניה ובנתיה אשר נתן לך יהוה אלהיך במצור ובמצוק אשר יציק לך איבה: ^{נד} האיש הרך בך והענג מאד תרע

יסב אפין לקבא ועל וקא לא מרחם: ^{נא} ויכול וקרא דבערך ואבא דארעה עד דתשמיצי די לא ישאר לך עבדא חמרא ומשקא בקרי תוריה ועדרי ענה עד דויבד ותה: ^{נב} ועק לך בכל קרויה עד דיקבש שוריה רמא ובריכיא די את רחין לאשמוכא בהן בכל ארעה ועק לך בכל קרויה בכל ארעה די יתב יי אלקה לך: ^נ ותיכור וקרא דמעה בשר בניה ובנתיה די יתב לך יי אלקה בצריא ובקתא דעק לך סנאיה: ^{נד} נגרא דרכיה בך

רשי

לקט בהיר

אויבנדריו בלע"ז: (נב) עד רדת חמתך. לשון רדיו ובצרות (אונק): (נג) ואכלת וגו' בשר וגו' במצור. מחמת (אונק) סיכוו לרים על העיר ויכיה שם מלוק עקת (אונק) רעבון: (נד) הרך בך והענג. הוא הרך הוא הענוג לשון פינוק (נ"ל), ומכאן נגמר ומרוך (נ"ו) מוכיה עליהם * שטיהם אחד, אף על פי שהוא מפונק ודעתו קלה בדבר מיואם ימתק (לו) לרעבון צער בניו ובנותיו עד כי חרע עינו בצניו הנוחרים מהם לאחד מהם מוצר (בניו) אחיהם אשר יאכל (ויתר בניו אשר יותיר מן השעוטים) שישהט שינוי ושמחת יליו ושמחת אחר, אפי.

אלא לא ידעו שמנין: (מא) כן חרגמו אונקלוס עד דיכוש שוך, ולא רצה רבינו לפרשו מלשון ירידה שמיפול החומה מחסיו כמו והורד המשכן (במד' י"ו) פי' מהקמתו, מפני שאינו מחלים על והצר לך בכל שעריך, שלא מפני שהצר לך יפלו החומות, אלא מפני שהצר לך שסגר אומך בלחן יולא ונא ומפני רעב ומאון ושאר לרות אתה מוכרח למסור חומותיך בידו (ג"א), וחסר ב"מ שהיל"ל עד רדת חומותיך כמו (ויק' כ"ו י"ו) ורדו כנס שונאים או (ברא' א' כ"ו) וירדו נדגם הים, ומנינו שמסר ב"מ (רא"ם): (מב) זה פירושו של אות ב"מ במזר וכן ובמלוק, שאין נפ"מ לקללה היכן תאכלנו, גם אין לומר שמחאר את האכליה שהיה במלוק ובמלוק, אלא אמר שמחמת מלור ומחמת מלוק תאכל צער וגו': (מג) מפרש מינה מלוק שכן חרגמו אונקלוס ובעקתא שפירושו לער ורזה: (מד) ר"ל רך וענוג הם שמות נרדפים ופירושו אחד שהוא אדם שאין נפשו וטנו סובלים דברים קשים ועכורים שמעולם לא אכל כללים ושומין או מאכל שומר מאתמול וכדומה לזה, והראיה (שלין פירוש רך רך הלצב הפך האכזרי כמו בדרך הב') שבפסוק י"ו אמר הכתוב שמעולם לא דרכה בלי מנעלים על הארץ מחמת רכותה, הרי שפי' רכה מפונקת, ואח"כ מפרש רבינו ענין הכתוב, שאדם כזה מעולם לא עלתה על דעתו שיכול אדם לאכול בשר אדם חבירו, ומחמת הרעבון יבא עד כדי כך שלא רק שיאכל מעט להשקיע קלח רעבונו והשאר ימן לאחר אלא ימתק לו עד שיאכל הכל בעלמו ולא ישאיר כלום: (מה) לא בכל הדפוסים יש גירסא זו, ומפרש אומרם ויתר בניו אשר יותיר מן השעוטים אשר יותיר מלאכול, אלא יתר

האי שמעתא כדבר אחר מסנן, וחד אמר שויתנין האי שמעתא כגדי מסנן, ולא אישתעי רב בהדיה דהאיך. הנהו תרי תלמידי דהו (קיימי) [יתבי] קמיה דהלל, וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן, חד אמר, מפני מה כוצרין בטהרה ומוסקין בסומאה, וחד אמר מפני מה כוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, אמר, מובטח אני בזה שמורה הוראות בישראל. הנהו תלתא כהני, חד אמר, הגיעני כפול, וחד אמר, הגיעני כזית, וחד אמר, [הגיעני] כונב הלמאה, בדקו אתריו ומצאו בו שמץ פסול (עכ"ל הגמרא). נמצא, שריכור האדם מעיד עליו ועל שרשו.

לח. גם בעניני חול כמו משא ומתן וכיוצא בו, ידייק בלישניה. כדאיתא במסכת עירובין פרק כיצד מעברין (ע ב), בני יהודה דייקי בלישנא, דההוא בר יהודה דאמר להו, טלית יש לי למכור, אמרו ליה, מאי גזון טליתך, אמר להו, כתרדין עלי אדמה. בני גליל לא דייקי בלישנא, דההוא בר גלילא דאמר להו, אמר למאן אמר למאן, אמרו ליה, גלילאה שומה, חמר למרכב או חמר למשתי, עמר למלכש או אימר לאתכסאה. ההוא דאמי לקמיה דדיינא כו', עיין שם שהאריכו.

נש"ם אות שי"ן

אות תי"ז — תשוקה

7 א. והוא החשק והאהבה להשם יתברך ולתורתו הקדושה ולמצותיה, ולשמור ולעשות ולקיים את הכל בשמחה גדולה, שישמח שזוכה לעבוד את השם יתברך ולהיות דבק בו. וזה לשון ספר החרדים (הקדמה למצוות, סימן ד'): מתנאי קיום המצוה השמחה הגדולה במצוה, דכל מצוה ומצוה שתודמן לו, דרונא [הוא] דשדר ליה הקדוש ברוך הוא, ולפי רוב השמחה יגדל שכרו. וכן גילה הרב החסיד המקובל מורנו הרב יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי חכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמוח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית, ואמר, דהיינו דכתיב (דברים כח, כו) 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כלי'. פירוש 'מרב כלי' מכל מיני תענוגים שבעולם, מכל זהב ופזרוב ואבנים טובות ומרגליות, עכ"ל.

ב. ומכח שמחתו בקיום תורה ומצוות, יעשה הכל בוריות גדולה ובחשק נמרץ. זה לשון ספר החרדים (פרק ט', אות ו-ח): דרך החושק לשורר, וכיון שאהבת יוצרנו נפלאה מאהבת נשים, האהוב אותו כלב שלם ישיר לפניו יתברך, כאשר שרו משה וכני ישראל ומרים, ודבורה ויהושע וכני קרח ודוד ושלמה ברוח הקודש, כמה (דאת אמר)

[ראתמר] (תהלים מה, א) 'משכיל שיר יודת', וכתיב (שיר השירים א, א) 'שיר השירים אשר לשלמה' — למלך שהשלום שלו (שיר השירים רבה פ"א ס"א), וכתיב (תהלים קה, ב) 'שירו לו ומרו לו', וכתיב (משלי ה, יט) 'באהבתה תשגה תמיד', ופירש הראב"ד, דהוא נמי לשון שיר, כמו (תהלים ו, א) 'שגיון לדוד'. ובתוקף החשק בו יתברך, הראשונים גם האחרונים שרו לפניו, רבי יהודה הלוי ורבי יהודה החסיד ורבי אברהם אבן עזרא וחבריהם וצ"ל.

ג. וכשם שהחושק (בתולת) [בחולין] אהבתו לתשוקתו תיחד שנתו מעינו כנודע, כן האהוב הנאמן ליוצרו יתברך יעיר משנתו במתיקות זכרו, כדכתב החסיד בחובת הלבבות (שער עבודת האלהים, סוף פרק ה'): לא יישן כי אם על יצועי אהבתו, ולא יקוץ כי אם במתיקות זכרו, ויתגבר כארי מחצות הלילה ואילך, ויקום להדר ולשבת לפניו ולהתבודד, ולהשתעשע בו וברנת תורתו, כדור, דכתיב (תהלים קיט, סב) 'חצות לילה אקום להודות לך', דוד אוהב נאמן היה לו, כדכתיב (שם יח, ב) 'ארחמך ה' חוקי', ופירש רש"י, אאהבך, תרגום 'אהבת' (דברים ו, ה) 'ותרחם', וכתיב (תהלים קכו, ב) 'כן יתן לידיו שנא', ופירשו רבותינו ז"ל (ראה כתובות סב א; ובבא בתרא י א) אלו תלמידי חכמים שמגדלים שינה מעיניהם לעסוק בתורה. ואין לשון 'ידידו' יוצא ממשוטו, רוצה לומר אוהבו, שמרוב חשקו ואהבתו לו יתברך, מגדד שינה מעיניו לעסוק בתורתו ולהשתעשע בו. וזה לשון רבי שמעון בן יוחאי פרשת אחרי מות (עלה קכ"א) (ח"ג דף ס"ה ע"א): 'נפשי אויתך כלילה' וגו' (ישעיה כו, ט), 'כלילה' דכעי בר גש מרחימותא דקודשא בריך הוא למיקם בכל ליליא לאשתדלא בפולחניה עד דיתער צפרא, ויתמשך עליה חומא דחסד. דתניא, וכאה חולקיה דההוא בר גש דרחימותא דא רחיס ליה לקודשא בריך הוא ז"ל, (עכ"ל הורה).

ד. דרך החושק לקרוא לחשוקתו 'לכבי', לומר כי כל מחשבות לבו לעשות כל שלבה חפץ, ולכבו ולבבה באהבה נקשרו. וכן קורא ליוצרו אוהבו הנאמן לו, שנאמר (תהלים עג, כו) 'צור לכבי וחלקי אלהים לעולם', וכתיב (שיר השירים ה, ב) 'אני ישנה ולבי ער', ופירשו רבותינו ז"ל (שמות רבה פל"ג ס"ג) דעל ה' קאמר.

ה. וכן דרך החושק לקרוא לחשוקתו 'נפשי', לומר כי קשה לו לפרוש ממנה כפרישת נפשו מגופו, כי מיד ימות, וכן האהוב נאמן ליוצרו קורא לו 'נפשי'. זה לשון הורה פרשת אחרי מות (עלה ק"ב) (ח"ג דף ס"ו ע"א): רבי חייה פתח 'נפשי אויתך כלילה אף רוחי בקרבי אשחרך' (ישעיה כו, ט), 'נפשי אויתך כלילה', 'נפשי אויתך כלילה' מבעי ליה, מאי 'נפשי אויתך כלילה אף רוחי בקרבי אשחרך', 'אשחרך' מבעי ליה. אלא הכי תנא, קודשא בריך הוא רוחא ונפשא דכלא, וישראל

עליו חוט של חסד. ולמדנו, אשרי חלקו של אדם שאהוב את הקב"ה באהבה זו.

שנ. פי': 'נפשי אויתך כלילה' וגו', 'כלילה' כי האדם צריך לקום בכל לילה, מאהבת הקב"ה, לעסוק כעבודתו עד שיתעורר הבוקר, וימשוך

ח. הבריכה בכל יום קודם השכיבה בלילה; לראות אם הוא ברצון להשם יתברך או בכעס. ויראה שלא יתלבש במדת הלילה שהוא הדין והכעס, כמו שהארכתי לעיל באות ר' - רצון (אות קמ"ג כ), וזהו מעלה גדולה שיתקן האדם בו ביום עיוותו, כמו שרמזו הדר"ש בפיסוק (דברים כד, טו) 'ביומו תתן שכרו', (ובל) 'לא ילין' (ויקרא יט, יג), ותנן (שבת ק"ג א) רבי אליעזר אומר, שוב יום אחד לפני מיתתך, ושאלו תלמידיו, וכי יודע באיזה יום ימות, והשיב, מכל-שכן יעשה תשובה היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה. והתשובה תהיה קודם שילך לשינה, והשינה חלק ששים מיתה (ברכות נו ב). נמצא, שכל יום מקיים 'שוב לפני מיתתך', אף כפשוטו.

ט. ואמרו רבותינו ז"ל (תנא דבי אליהו רב פ"ג ש"ג), אם ראת תלמיד חכם שעבר עבירה ביום אל תהדרו אחריו בלילה, שדאי עשה תשובה. ובתקונים (תקוני ודר, תקן ה', דף קמ"א ע"ב) אמר, שעל זה נאמר (דברים כא, כג) 'לא תלין נבלתו על העץ', אל [תלין] נבלת העון אשר עשה, על עץ החיים, כי בודאי עשה תשובה. ואפשר דעל זה רמזו (ברכות יט א) (המהדרה) [המספר] אחר מפתו של תלמיד חכם כו', דהפשוטו הוא אחר מותו, אבל רמזו גם כן למטה שישן בה, כי בודאי עשה תשובה קודם שהלך לישן. והארכתי בזה במקום אחר (ח"ב מסכת חולין אות קלז-קמ"ה) בכיבוד ארבעה זמני תשובה: אחד, 'ביומו תתן שכרו'. שני, כל ערב שבת. שלישי, כל ערב ראש החדש. רביעי, יום הכפורים הגדול. כי כל זמן כולל את שלפניו, והיום 'כולל עשרים וארבע שעות, ובהשלים היקף היום מתחיל השפעה אחרת ליום שלאחריו, בסוד גלגולי צירופי אותיות השם, על כן צריך לתקן העיוות בו ביום, כמו תענית חלום בו ביום. ובאו הדברים בארוכה במקום אחר (שם אות קמ-קמ"ד). ובבחינה זו נשלמו כל ימי האדם. וכל יום ויום נשאר רושם בפעולותיו שפעל ובתיקון פגמו.

י. ועם זה פירשתי 'ראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה' (משלי י, כו). והוא תמוה, דהא חזינן הרבה פעמים הרשע מאריך ברעתו, והצדיק אכזר. עוד קשה, למה הזכיר בצדיק 'מים' וברשעים 'שנים'. הענין, צדיקים נקראים חיים ורשעים אפילו בחייהן קרויין מתים (ברכות יח א-ב). והענין, אם נעשה פעולה טובה ביום, או קנה זה היום חיות ודבקות לחי הנצחיות, כי בחר בטוב, ואז קנה את החיים. וכשעשה פעולה רעה, אזי נתדבק בשורש המעשה, ואפילו יושב בטל לא טוב ולא רע, אזי לא קנה חיות. והנה הרשעים

אמרי 'נפשי ורוחי אנת', בנין כך 'איתך' לארבקא כך, 'ואשהך' לאשכחא רעותך שני, עכ"ל (ההדר). והיינו 'כי עוה כמות אהבה' (שיר השירים ה, ו), כלומר בקושי פרישות הגוף מהנפש, כראיאת התם (עלה נ"ד) (והר ח"ג דף נ"ד ע"ב). ושעם הדבר, כי הוא יתברך נשמה לנשמה, (עכ"ל ספר הדרים). וכבר הארכתי למעלה בעשרה מאמרות במאמר שלישי ורביעי (אות קמז-קמ"ב) בענין כיבוד מאמרם ז"ל (בראשית רבה פ"פ ס"ז) בדביקה בחשיקה בחפיצה, על כמה ענינים, ושם בא בארוכה עניני החשק והאהבה והדביקות, הן כמצות עשה הן כמצות לא תעשה.

ז. והנה מה שכתבתי באלו השלש אותיות האחרונות 'רש"ח', שהיא מעלת דביקות ה'רצון' ולדבוק בו תמיד, ומעלת ה'שתיקה', ומעלת (החשיקה) [ה'תשוקה'], שהם ענינים כוללים לעבודת השם יתברך בשמירת התורה ובקיום מצותיה, והם יסוד גדול גם כן למעלת המרות. ואם שלש אלה יעשה, החוט המשולש יחברנו וידביקנו ויקשרנה קשר קיימא למעלה למעלה בו יתברך, להיותו דבוק בו, על דרך 'דבך באשתו' (בראשית ב, טו), כי אהבת הדביקה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל נמשל דרך משל לזיווג, כמו שכתוב (ישעיה סב, ה) 'ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך', וכאהבת איש לאשתו, כמזכר תמיד בדברי הנביאים ובדברי חכמינו ז"ל מקומות בלי מספר.

ז. והנני נותן סימן לשלש מעלות משובחות ההם: שב"ח, ראשי תיבות ש'תיקה ב'דיקה ח'שיקה, כי הבריכה הוא הדבר המוזכר לעיל במעלת הרצון (אות ו' אות קמ"ג כ), לדבוק בכל יום קודם השכיבה ולראות אם הוא ברצון בו יתברך. והנה שלש אלו מציעו בענין זיווג האדם עם אשתו. מי שחושק באשה לקחתה, צריך לבריקה, ולחקור אחר שתיקה, לבודקה אחר המשפחה, ומוזכרים דיני הבריכה בטור אבן העזר סימן ב', עיין שם איזהו סימן היחוס זה השומע חרפתו ושותק, דאמר רב (אדא) יחוסתא דבבל שתיקה (קידושין ע"א כ). הרי בזיווג של מטה חשיקה בדיקה שתיקה, כן בזיווגים להשם יתברך ברוך הוא וברוך שמו הם בו בשלש אלה, אשר נתתי סימנם שב"ח ראשי תיבות ש'תיקה ב'דיקה ח'שיקה. ורמז לדבר 'שבת של יום השביעי' (תפלת יוצר אור, שהריה לשבת). ונודע כי השבת רומז לעולם שכולו שבת, ושבת זמן הזיווג, רומז לזיווג העליון, על כן אבאר עוד ביותר אלו שלשה ענינים, ויהיו מרומזים בפסוקים (תהלים לד, יג-טו) 'מי האיש החפץ חיים וגו', נצר לשונך מרע וגו', סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו'.

יד רמ"ה

הערה פ'.
שנ. בגיטת רבינו כאן איתא גם בחינתו זהר תיקון ה' דף קמ"א ע"ב. שרבינו מביאו בסמוך. וראה עוד בספרותו פרשת בראשית ו, ה. ובאור החיים הק' פרשת קדושים יט, יז. ופרשת כי תצא כא, כב. שג"כ מוכא בדבריהם מימרא זו בהך גירסא. וראה בברכות יט א דהתם הגירסא, אם ראת תלמיד חכם שעבר עבירה 'בלילה' אל תהדרו אחריו 'ביום' וכו'. וכן בילקוט שמעוני ח"ב רמז תת"פ.

שנא. פ"י: רכי חייא פתח, 'נפשי איתך כלילה אף רחמי בקרבי אשתך' וגו'. שואל, 'נפשי איתך כלילה', 'נפשי איתך כלילה' צריך לומר, מהו נפשי איתך. וכן, 'אף רחמי בקרבי אשתך', 'אשתך' היה צריך לומר. ומשיב, אלא כך למדנו, הקב"ה הוא רוח ונפש של כל ישראל אומרים, נפשי ורוחי אתה, משום זה 'איתך' להתדבק כך. 'ראשתך' למצוא רצונך.
שנב. ראה בזהר ח"ג דף פ"ה ע"א, ולקמן בשל"ה ח"ב מסכת חולין ביד רמ"ה

(*) בדפרא קי.

אליהמקום הזה ויתן לנו את הארץ
 הזאת ארץ זבת חלב ודבש: ועתה
 הנה הבאתי אתיראשית פרי האדמה
 אשר נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה
 אלהיך והשתחית לפני יהוה אלהיך:
 ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך
 יהוה אלהיך ולביתך אתה והלוי
 והגר אשר בקרבך: שני יב כי תכלה
 לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה

ית ארעא קרא ארעא עברא
 חלב ודבש: וכען הא איתתי ית
 ריש אבא דארעא דיהבת לי
 ותחתנה קדם יי אלקה וחסנוד
 קדם יי אלקה: יי ותחרי בכל
 מבתא די יהב לך יי אלקה
 ולאנש ביתך את ולוא וגיורא די
 בקרב: יי ארי תשצי לעשרא ית
 כל מעשר עלתך בשמא

רש"י

(ט) והבכרת לזה (חוק ממה שלא שייך לומר מקום על
 הארץ) שהלא ויתן לנו את הארץ הזאת הבכרת שהיא
 כמשמעו וזו אפשר לפרשה בזמן אחר א"כ זה מכרימנו
 לומר שמקום הזה הוא ביה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב
 את המדר, הלא קודם נטלו אל הארץ ואח"כ אל המקום
 הזה, שנבחר ביאמנו אל המקום הזה פ"י נבחר עממדיים
 אצחנו לעבדו צדיק מקדשו נתן לנו את הארץ הזאת
 (ספרי: טו) נגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנחתו זו
 תנופה פירש"י דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטעם
 מידך והניחו לפני ה' וגו' ובקפיא נאמר והנחתו מכלל שחור
 ונטלו ולמה נטלו לתנופה עכ"ל. יד) שאל"כ מה זאת
 ושמתם הלא נבחרים הם לכהן ואסורה לזרים (ג"א), ונפרט
 אומרו ככל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות
 (מ"ל: יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה
 (רמב"ם: יט) פ"י לזה פרט הכתוב את הגר לבדו, הלא
 חייב בכל המנות, מפני שמשוה דינו שאינו קורא, וזה כחד
 מנא שם: כ) מיקן בזה את הלשון, כי מיבנת חבלה פירושו
 לפעמים כליון, ואמר להפריש שלא תפרש מיבנת לעשר
 לעשות מעשר, כי זה אין לו שחר לומר כי מעשה מעשר את המעשר, ואמר של שנה
 השלישית, שכלל זה משמע שעתה אחת מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה אינו שרריך לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר
 שפירושו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הב' ועמה כמעשר תבואה של שנה ג' אהה גומר הפרשה כל המעשרות
 (ועיין לקמן אום כ"ד), ואמר קצב זמן הביעור, לפי שפסוקים משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרם להפריש
 המעשרות מיפק ונחת ללוי וגו', ולומר מעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קצב זמן הביעור (קב"ל: כא)
 שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה,
 והוא הדין בשנה ששית, שנבנה הרביעית החמיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה ששית היא ג"כ שלישי (רא"ם: כב) לא
 כאן בפרשה זו, אלא כאן אצל שנת הביעור, והוא כפי ראה דכתיב מקלה שלש שנים תזיל:

רש"י

שנים לענין הקבל מה להלן רגליי אף כאן רגל, אי
 מוכ להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות הלמוד
 לומר כי חבלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל
 שהמעשרות כלן זו חכור פסח שהרבה חילנות יש
 שלקטני* אחר הסוכות, נמלאו מעשרות של שלישיית
 כלן צפסח של רביעיית^(ט), וכל מי ששהב*
 מעשרותיו הרכיכו הכתוב לבערו* מן הבית
 (ספרי: שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה אלא
 מעשר אחד^(ט) משני מעשרות שנהגו צסחי שנים
 שלפניה, ששנה ראשונה (ושניה) של שמיטה נוהג
 (בהן)* מעשר ראשון כמו שנאמר (נגמ' י"ח כ"ח) כי
 תקחו מאת בני ישראל את המעשר, ומעשר שני
 שנאמר (יד כ"ט) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגך
 חירושך ויזהרך הרי שתי* מעשרות וצא ולמוד כאן
 בשנה השלישית שאין נוהג מחלות שתי* מעשרות
 אלא האחד וזוהי זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני
 יתן מעשר עני שנאמר כאן ונתתה ללוי את אשר לו
 הרי מעשר ראשון לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני
 (ספרי - ר"ה י"ב) ואכלו בשעריך ושבעו. תן להם
 כדי שבעניי, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן
 (פחות) מחזי קב חטים^(ט) וכו' (ספרי: יג) ואמרת
 לפני ה' אלהיך. התקדושי* שנתח מעשרותיך (סס)
 בערתי הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע
 רביעי^(ט) (סס - מ"ח סס), ולמוד שאם שהה מעשרותיו^(ט)
 של שתי שנים ולא העלם לירושלים שרריך להעלותם

שני - שפירושה לכתוב ישיחה. יבעור - שנה. ישי -

השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי
 לגר ליתום ולאלמנה ואכלו
 בשעריך ושבעו: י ואמרת לפני
 יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית

לקט בהיר

(ג) דכתיב סס. נחג הסוכות: (כד) לקיי"ל פירות האילן
 הולכין צמערות שלהן אחר שנה שמיטו, שאם חנטו
 בשלישית לריך ליתן מהם מעשר עני הגם שלקטנים אחר
 סוכות של שנה הרביעית - ולא יהיה בשנה השלישית מקושר
 על אומרו כי חבלה לעשר, אלא כאילו אמר מעשר תבואתך
 שנשנה השלישית או משנה שלישית או אשר בשנה השלישית,
 שמיטו חסר מיבנת אשר, כגון (יתרו י"ח כ) והודעת להם
 את הדרך ילכו צה (רא"ם): (כה) ב' דיוקים צענין, חדא
 מה זה שנת המעשר, וכי יש שנה שאינה שנת המעשר, הלא
 ככל שנה מפרשין מעשר (חוק שמיטה), ונפרט בה"א
 הידועה "המעשר", ודיוק הב' כבר ידענו שרריך לפרוש ב'
 מעשרות ראשון ושני והל"ל שנת המעשרות, אלא חד דיוק
 מתוך חבירו, כי שנה שלישית אשר ממנה המדובר כאן היא
 שנה משוה מנ' שנים הקודמות לה שאין נוהג בה רק אומה
 מעשר אחד שאמר הכתוב ותתן ללוי והשמיט ואכלת לפני ה'
 אלקיך מעשר וגו': (כו) ולא שמיטו לעניים שיהלכו
 לשבע, הם יאכלו בלי זווי (במ"ח): (כז) והוא י"ב נלים,
 וכן בכל מין ומין נתנו חכמים שיעור, ודוקא בגורן, אבל
 צדיק צעיר שצוין שם הרבה עניים מחלק מה שיש לו בין
 כל העניים, ואפילו פחות משיעור ואפילו כזית
 (רא"ם): (כח) מיבנת וידוי פירושו כשהאדם מדבר
 מלבו לפני מלך גדול ונורא ופורט שצנן מעשיו בין כשחטא
 ובין להפך, דברים הנאמרים צאמת מעומקא דלבא (לא כן
 כשמדבר לבני אדם ומספר להם חידוש מעשיו אשר עשה
 להראות ענותנותו היחירה שמודה שחטא או להפך להראות
 מעשיו הנכונים) (מלבי"ם), ואלא לר"ל זאת מדאמר "לפני
 ה'" ולא אמר ואמרת לה' (רא"ם), ועוד למה להגיד ולקשר דברים לפני יודע כל מעלותיו (ג"א), בשלמא גבי מקרא
 נבחרים דכתיב וענית ואמרת לפני ה' וגו' ענינו שנגיד טעם הבאת מנחתו זו לומר שידוע ומודה ומשבח בזה לפני הקב"ה
 על רוב חסדיו משא"כ וידוי מעשר, ואומר "שנתח" לשון עבר, שלא עתה נופס, כי הידוי הוא בנחמה של יו"ט אחרון של
 פסח והביעור הוא בערב פסח (מ"ל): (כט) פ"י אם היה באחד מג' שנים שבערו אילן בת ארבע שנים שרריך להעלות
 הפירות (או דמיהם) לירושלים ולאכלם בקדושת מעשר שני, כי ב' דברים הללו נקראים קודש (הגם שאינם קרבין לגבי
 מזבח), מעשר שני דכתיב (ויק' כ"ו ל"ב) וכל מעשר הארץ מורע וגו' קודש לה', ונטע רבעי דכתיב (סס י"ט כ"ד) ובשנה
 הרביעית יהיה כל פריי קודש הלולים לה': (ל) משום דקשה, הלא אמרנו שנשנה השלישית ושישית אין כאן מעשר שני,
 אלא ממודה שעתה כבר לא נאשר אכלו מעשר שני מנ' שנים הראשונים (רא"ם):

אור החיים

הרשום שהוא עיניו ועמליו ולחליו, העוני הוא אפיסה כח הלחם שאין כח צנו המספיק להלחם בו לגרשו ממנו, העמל הוא שאנו צריכים לעמול במלחמתו, הלחן הוא הדחק שדוחק הילר את האדם לחטוא צעל כרתו, ולג' סיבות שמע ה' את קולנו, עוד יראה עיניו זה העניות הכסבך עם לומדי תורה כלאומר ז"ל (מדרש תהלים ה') שאמר תורה מפני מה בני עניים, והגם שימלא בן תורה שאין שבע עוני עליו אף על פי כן יתהב צמדה עוני כלאומר (אבות פ"ו) כך היא דרכה של תורה וגו', וזה עמליו על דרך אומרם (ברכות י"ז) אשרי מי שעמלו בתורה וגו', ומכ גם בדורות האחרונים שרצ עמלה להוליא לאור משפט אחד והלכה אחת, וזה לחנו כי כל הכסבך לתורה רבו לחליו ועיני כל אליו ישברו, ואומר ויולאו ה' ממלרים זו הלל יר הרע וכחוחו המלירים אחתו, כי הוא המליל מילר הרע כלאומר ז"ל (קידושין ל') שלולי שח' עוזר לאדם כנגד יר הרע אין אדם שליט להנל ממנו דכחיב לופה רשע זה יר הרע לדיק להמיתו ה' לא יעזבו בירו, ואומר ביד חזקה וגו' רמז לדברים שבאמלעותם הולכו ה', והוא על דרך אומרם ז"ל (שם) אמר הקב"ה צרחי לכם יר הרע צרחי לו חבלין שהיא התורה, והוא אומר ויולאו ה' וגו', ביד חזקה זו תורה שיתנה מניינו של הקב"ה דכחיב (לקמן ל"ג ב') מניינו אש דח למו, גם נחה בגבורה מחוק האש, ואומר ובזרוע נעויה וגו' רמז לג' דברים שבאמלעותם יולו אדם מילר הרע כלאומר ז"ל (מנחות מ"ג:) כל מי שיש לו חפילין צורעו ויליח צבגו ומחזה בפתחו לא צמחה הוא חוטא, כנגד חפילין צורעו אמר ובזרוע נעויה שמלות חפילין צורע, ואמר ובמורא גדול כנגד חפילין של ראש, וכנגד ליית אמר ובאחות כי מלות ליית היא סימן לנו שאנו

אור בהיר

לד) ללוחו ולערו ולרדפו בכל מיני רדיפות, או אפשר שכונתו פשוט צריכים לו וטרדתו מרובה בשלוח ולרדי העדה וזה יסבגו להמעיט בעבודה ה', (ל) זה פ"י חזקה, (לח) כלאומר ז"ל על פסוק וראו כל גו' כי הם ה' וגו' ויראו ממך אלו חפילין שגראש (ברכות ו'). (ל) המוחה סימן ואח ומופש שר שם ישראל, וכו' שגמר בדם פסח, והיה הדם לם לאות וגו'. (ל) ונקרא כל הספר על שם זה, שהוא עיקר גדול בקיום תורתנו ואמונתנו. (מ) מלשון שבע ודשן, כשי"ן

ורב: ו ירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: ו ונצעק אל יהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: ו ויצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמרא גדרל ובאותות ובמפתים: ו ויבאנו

ו ואבאישו לנא מצרים וענינא ויקבו עקנא פלחנא קשיא: ז וצלינא קרם " אלהא דאבהתנא וקביי " צלותנא וגלי קרמוחי עקנא ולאותנא ודוחקנא: ח ואפקנא " ממצרים בידא תקיפא ובררעא מרמקא וקחוננא רבא ובאתין ובמפתין: ט ואיתנא לאתרא הדין ויהב לנא

אור החיים

הלב ודבש על דרך אומרם (ש"ס ד') דבש וחלב תחת לשונך, ואומרם ועתה הנה פירוש אומרם ועתה לשון השוכה שש לפני ה' על פרטי דקדוקי המלות, והגם שהכחוב מדבר צמי שכבר זכה בגן עדן שלמעה אף על פי כן כדי לזכות לגדר עליון ידקדקו עליו ציוהו, והוא סוד המשפט שיטפוט ה' לעתיד לבא צעמק יכושפט (מדרש תהלים ח') שממנו פחד ורוב שמואל כשכעלחו בעלת אוב (חגיגה ד'), ואומרם הנה הצחתי את ראשיה וגו' אשר נחתי ליי, כמו שפירשתי למעלה במאמר אשר ה' אלהיך נתן לך, ואומרם והשחחית לפני ה' בזה העיר ה' רוח חיים בעובה המופלח בעדות המופלג אשר יחו אליו הדיקים, והוא שחזקרב נפש הדיק לפני אור הנערב והשחחית לפניו באין מסך מדיל אשרי נפש אדם שחגיע לגדר מופלג כזה, והוא אומרם והשחחית לפני ה' אלהיך שם חכיר הנפש אלהיה, ואמר סמוך לזה ושחח כל הטוב על דרך אומרם (תהלים קמ"ה) טוב ה', ולהעירך על זה, אמר בכל הטוב פירוש דבר הכולל כל הטוב ואין זה אלא הקב"ה שהוא מקור הטוב, אשר נתן לך פירוש כי דבר זה אין ערך אליו

אור בהיר

שמאלית. (מב) כלומר ששוע ופענוג גדול. (מג) שמלות הללו עשיתי באמלעות קייני עולם הזה אשר כבר נחמה לי. (מד) זה אמר אלךך בכיווי. (מה) שכונתו על הקב"ה. (מו) כמו שמואל הדבר בפרשת אמור צפוק ונת כהן, שהנפש ממוצע בין הגוף ורוח, והרוח ממוצע בין הנפש והגשמה, שכל זה לא יוכלו עמוד, ואם כן הם בימי ומשכנו. (מז) פ"י בעשות המלוא בליס אליו, ובעשות ח"ו דבר לא טוב בודחים ממנו.

אונקלוס

וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן: ס יי אָרוֹר מִשְׁגָּה
 עוֹר בְּדַרְךְ וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן: ס
 יט אָרוֹר מִטָּה מִשְׁפָּט גְּרִיזִיתוֹם
 וְאִלְמָנָה וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן: כ אָרוֹר
 שֹׁכֵב עִם־אִשְׁתּוֹ אָבִיו כִּי גִלָּה בְּנַפְּ
 אָבִיו וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן: ס כא אָרוֹר
 שֹׁכֵב עִם־כְּלִי־בַהֲמָה וְאָמַר כְּלִיהֶעָם
 אָמֵן: ס כב אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־אִחְתּוֹ בַּת־
 אָבִיו אוֹ בַת־אָמּוֹ וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן:
 ס כג אָרוֹר שֹׁכֵב עִם־חַתָּנָתּוֹ וְאָמַר כְּלִי־
 הָעָם אָמֵן: ס כד אָרוֹר מִבֵּה רַעְהוּ
 בַּסֶּתֶר וְאָמַר כְּלִיהֶעָם אָמֵן: ס כה אָרוֹר
 לִקְחַת שֹׁחַד לְהַבּוֹת נַפְשׁ דָּם נֶקֶן וְאָמַר

רש"י

ראה מיעו: (טז) פי' לאו דוקא סומא בעיניו שנטעה
 אורו, אלא נכלל בתוכו כל מין פיתוי ומכשול הנזמן לפני מי
 שמאמין לו, וכן דרשו חז"ל כפי קדושים (י"ט י"ד) הונא
 שם נרש"י עיי"ש ההכרח, ובאין ההכרח מדאמר "בדרך"
 והוא מיותר והיה די לומר משנה עור, והאי שנא לומר
 שלא דוקא עור בעינים אלא עור בדרך (מ"ל): (יז) שזו
 נקרא סתר שאפילו המוכה עלמו אינו יודע, וכן ארוֹר
 הראשון של ע"ז דקדק הכתוב לומר ושם נסתר, וכל המשעה האחרים הם כולם דברים שיכולו להסתר בנקל, עיין
 בארחה"ק, ובדב"ש, וכן האין עורא ז"ל שמו ומשבו ועמו על כולם, למה היו נריכים לקבל כל זאת בארוֹר, כי דברים
 שבגלוי הלא יש שופטים בארץ, וכן כחז"ל כפי רבותינו בעלי מוס', וכן גיב"א שם וכן במה ומה מפרשים ראשונים
 ואחרונים, והש"ח כתב שאי אפשר לאוקמיה במה ממש שהלא להכות את חנירו אסור אפילו בגלוי, ואיני מנין זאת, וכי
 לשון הרע אינו אסור בגלוי כנסתו, ולפי דבריו יהיה מותר לעבוד ע"ז בגלוי (חז"ש) שהרי כתוב ושם נסתר: (יח) פי' יש
 י"א ארוֹרים שהם כולם מנזח פרוטיות, מנזח אחת כנגד שבע אחד פרטי (וחסר אחת כנגד שבע) אצל ארוֹר האחרון שהוא
 כולל כל החורה הוא כנגד כלל ישראל (לברש), ומה שהביא רבינו את ר' משה הדרשן דוקא כאן כפסוק זה, שכלן הוא סיוס
 הארוֹרים שרש"י מביא, חס פשוט, וכתבתיו רק בשביל שראיתי הש"ח שכתב בזה דברים שאין לאומרים, אך כדאי הוא לעיין
 בדבריו בחיי שכתב שנמחוקן העמיד הכתוב את ראובן על הר עיבל על הקללה שזו המלכות גמור נעשה בזה ולומר שלא
 חטא באשח אז שהרי הוא קורא ארוֹר שוכב עם אשה אביו, והביא שם מדרש (הובא בליקוט ק"י) על פסוק (ברא' מ"ט)
 יעושי עלה אמר לו יעקב אביו בני אין לך תקנה עד שיבא אורו שכחוב בו (שמות י"ט) ומשה עלה, כיון שאל משה והעמיד
 ראובן על הקללה ידעו כל ישראל שהיה ראובן זכאי עכ"ל, וכן איחא בשנת נ"ה: אפשר עתיד ורעו לעמוד על הר עיבל ולומר

אונקלוס

זכו וימר כל עמא אָמֵן: ט ל'יש
 די קא יקום ית פתגמי אוריחא
 הדיא למעבר יתהון וימר כל
 עמא אָמֵן: א וידו אם קבלא
 תקבל מימרא דין אלהך לממר
 ← דא ויהי אם שמוע תשמע בקול יהוה
 אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו

רש"י

רצה לקללו: (כו) אשר לא יקום, כאן כלל את כל ארוֹר שוכב עם אשה אביו ויצא חטא זה על ידו
 החורה כולה וקבלה עליהם: (כז) באלה ובשבעה: (כח) עכ"ל: (יט) כי עניית אמן היא אלה וגם שבעה
 (שבעות ל"ו), ואין פי' קבלה זו שאם לא יעשה אחת
 ממרי"ג מנזח יהיה בארוֹר חו"ש, שהלא ישנם מנזח רק לגשים ורק לכהנים ורק מי שיש לו שדה וכו' וכו', ואפילו אוחן
 מנזח ששייכים בו אי אפשר לקבלו בארוֹר שא"כ לא שציק מי לכל צרי' כי מי הוא זה שיעשה קוב ולא יחטא, אלא הפי'
 שקבלו עליהם כל מנזח שמבוא לידם ולא מילטו לומר אי אפשרי במנזח זה (ארה"ח), והוא המומר לדבר אחד (ספורנו), וכן
 פירשו הרמב"ן, וזה מתורץ למה לפרטים הלא ככלל לא יקום ישנה לכל החורה גם הי"א דברים אצל חילוק יש, כי כל
 החורה לא יהיה בארוֹר רק אם ימאן לקבלו וכמו שאמרנו, משא"כ י"א דברים אפילו אינו עושה ככוונת מרד אלא עובר

אור החיים

כו. ארוֹר אשר לא יקום וגו' לעשות וגו'. יש
 במשמעות הכתוב שכוונתו לומר על
 דברים האמורים בענייני, ויש במשמעותו שעל כל
 החורה הוא מדבר וכן פירשנו ז"ל (סוטה ל"ז),
 לדבריהם ז"ל טעם אומרו יקום לעשות, שאם היה
 אומר אשר לא יקום לצד או אשר לא יעשה לא
 היתה חקומה לשונאי ישראל כי מי הוא זה שיוכל
 לקיים את דברי החורה הזאת, ומה גם מי שאין
 סיפוק בידו לקיים כגון אין לו שדה לקיים מנזח
 החלויות זה או אין לו עבד לקיים מנזח החלויות
 בו, לזה אמר לעשות פירוש שאינו בכלל ארוֹר אלא
 מי שלא יקום עליו: לעשות כשחשיג ידו עשות,
 ולזה לא אמר אשר לא יקום או אשר לא יעשה אלא
 אשר לא יקום לעשות פירוש יקיים בלבו הדברים
 לעשותם כשחשיג ידו.
כז. א. והיה אם שמוע וגו'. לר"ך לדעת מקום
 גזירת הכתוב, אם הוא מאמר

אור בהיר

גם דיינים אחרים שאמרו כמותו. **צא** ואין בכלל אלא מה שבפרט. **צב** פי' לא יקבל עליו. **צג** פי' איזה ואלה המאמר
 שהכתוב בא להשיעו. **צד** פי' ישמע כרחים שלמעלה, חלח מהיה אם שמוע או תשמע בקול וגו'. **צה** נקדושה וצטרכה
 נחמילו ורחימו. **צו** הלימד יהיה ככוונה ותכלית לשמור ולעשות.

לקט בהיר

שמו

דברים כח תבוא

אונקלוס

אונקלוס

אשר אנכי מצוה היום ונתתה יהוה אלהיך עליון על כל גווי הארץ: ובאו עליך בלהברכות האלה והשיגה פי תשמע בקול יהוה אלהיך: ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה:

קמער ית כל פקודוהי די אנא מפקדה יוסא דין ויתנה יי אלהיך עלי על כל עממי ארעא: בייחון עלה כל ברכתא האלון וידבקנה ארי תקבר קמיקרא דין אלהיך: ג בריה את בקרתא ובריה את

אור החיים

שחשמע לשמור ולעשות:

ונתתך ה' וגו' עליון. הכה האדון חלק יעודי הטובה כנגד קיום המצות כל אחד כפי מה שראוי לו, כללית המצות הם ג' הרשומים בפסוק אם שמוע תשמע, והם תלמוד תורה, ושמירת לא תעשה, וקיום מצות עשה, כנגד תלמוד תורה יעד צרכת ונתתך ה' עליון וצאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך יי, ופירוש הכתוב שזה יהיה כנגד שכל אש שמוע וגו' צמה שגמר אומר כי חשמע בקול ה' אלהיך הרי שיעוד זה הוא כנגד שכל תלמוד תורה, והוא גם כן מכון אליו כי צאמצעות התורה ישחנו למעלה מכל האומות שאינם בני תורה יי, ואמר עוד וצאו עליך כל הברכות וגו' פירוש נוסף על יעוד ונתתך ה' עליון עוד לו צרכות אלו בשכר תורה, ואמרו והשיגוך יי יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ילקוט הראובני פ' ויקרא) כי האדון אלהי ישראל מדוחיו רחמים על הדופק על רחמיו ימלא ה' משאלותיו להריק עליו טובה כאשר יחפון אלה שבהגעת הטוב הוא למטה ישפטו סנהדרי מעלה אם ראוי אם אינו ראוי לא יגיעו, לזה אמר והשיגוך הברכות שזה היא עיקר ההצטעה שלא יתעבבו צבתי דיונים שלמטה יי, והנה חמלא שכל הברכות האמורים צענין הם מכוונים כנגד שכל תלמוד תורה על זה הדרך, אומרו ברוך אתה בעיר וגו' על דרך אומרם

אור בהיר

צ"ז פ"י זה כלל, ואח"כ פרט הכתוב עלמו כוננו באומרו כל הברכות האלה מן פסוק ג' עד פסוק ט' יקימן וגו'. צ"ח כי בלא תורה אין שום מעלה להם מכל הגוים. צ"ט ואם באו עליו מהיכי חיימי שלא ישיגוהו. ק' פ"י למטה מאין סוף ב"ה, והוא חו"ש בתחלואים ומדוה ואין לך קללה גדולה מזה

ז"ל (ע"ז י"ט): דבר זה כתוב בתורה ושנוי בצבואים ומשולש בצחובים כל העוסק בתלמוד תורה נכסיו מוללמים, אומרו ברוך פרי בטנך לא ולמד מעובד אדום הגיטי אשר נכנס אללו ארון התורה מה עלמו פרי בטנו בזמן מועט כאומרם ז"ל (ברכות ס"ג): שאשחו ושמנה כלותיה ילדו כאחד ששה בכרם אחד, אומרו ברוך אתה צבואך וגו' שחיהו יולדו מן העולם בלא מעא וכו' וזה יהיה צאמצעות תלמוד תורה שחגין עליו מהטעם, ואמרו יתן ה' את איביך וגו' על דרך אומרם (דה"ב כ') ובעת החלו צרינה נתן ה' מארצים על בני עמון והר שיעיר וגו' ויגפון, ואמרו ז"ל (שמו"ר פמ"ז) אין רנה אלא תורה, ואמרו יו ה' אתך את הברכה יי, גם לא סדר ברכה זו למעלה עם הללחות קניני הטובות כי שם מקומה ולא אחר מפלת איוב, בא להבטיח שלא יארע לו אשר יארע לבעל הנס אשר יתקנאו בו המקטרגים על שנטעה לו דבר חדש ושמשוהו עליונים וזה הפך הטבע, ולא ולמד ממעשה רבא (תענית כ"ד): שוריד גשמים שלא צעתם וכדומה לזה, אשר על כן אמר סמוך למאמר יתן ה' את איביך וגו' שזה הוא גם יו ה' אתך את הברכה שלא ישלוע עין הרע בה, גם אמר וברכך בארץ וגו' פירוש שלא יאספו האומות עליכם לנקום נקמת הנגפים כמו שאמר יעקב לבניו במעשה שכם (וישלח ל"ד ז')

רש"י

(ד) שגר אלפיך. ולדות* בקרך" משגרת ממעי: ועשתרות צאנך. כ ורבותיו אמרו (חזון פ"ד) למה נקרא שמן שמעשירות את בעליהן ומחזיקות אותן הללו" שכן סלעים חזקים: (ה) ברוך פירוטיך" דבר אחר ענאך דבר לה שא צללים: ומשאריתך. דבר יבש שנשאר צב זכ: (ו) ברוך אתה בבואך. וברוך בצאתך. שאלה יליאתך מן העולם כל צבואתך לעולם (ב"ב ק"א: (ז) ובשבעה

שנינו נשחחח... דברים בפסוק (א' ד') אשר יושב בעשירות, שעי והנה רבנו מקצר כאן ומרכיב ב' פירושים ביחד אחד, והולך לשניהם, שאם רק מעשירות למי (ג"א): (ד) ענא הוא כל נוצרים עשוי משריגי בטעם, והוא מלא נקבים ולפעמים מנגנים בו יין הא' שהלא כבר אמר ברוך פרי אדמתך ומה מוב שהיין לא נשאר בתוך הטעם ויותר היל"ל ברוך כדן דבר יבש, משאריתך מלשון שאר שנשאר, אבל לפ שמרגמו אונקלוס אומר שהוא העריכה שלשין בו דוקא יליאתו וצבואתו ולא ישיבתו הליכתו ושאר פג הוא, הלא ברוך אתה צבואך כמו כן מהיה ברוך צל אמר כן דרך אגב כי כן הוא הנהוג (ג"א), עוד ש כוב, שולדים מזהמים ומטופים מחמת רשעת או בגשמיים ונרמיות (רמ"א), ונחלת יעקב כתב וכן יהיה בלאתך שרשעים שוכחים כל מה שלמדו שאחד מעושי ב"ד שלמעלה להיות אדם רשע חר נכון מאוד, אך קרוב להיות סוד ולא פשט, ובספר חו"ש בתחלואים ומדוה ואין לך קללה גדולה מזה

כ ארור שכב עם אשת אביו פי גלה כנף אביו ואמר כל העם אמן:
 כא ארור שכב עם כל בהמה ואמר כל העם אמן: כב ארור שכב עם
 אחתו בת אביו או בת אמו ואמר כל העם אמן: כג ארור שכב עם
 חתנתו ואמר כל העם אמן: כד ארור מכה רעהו בסתר ואמר כל העם
 אמן: כה ארור לקח שחד להכות נפש דם נקי ואמר כל העם אמן:
 כו ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל
 העם אמן:

סמך שוכב עם בהמה לאשת אביו. לפי שהיא עמו בבית וכוונתו אחריה כבהמה. וכן
 אחותו וחנותו שהם חדירים עמו⁴⁵. וסמך ליה מכה רעהו בסתר. שהוא כצניעא כמו
 זנות חנותו ואחותו שהוא כצניעא בביתו⁴⁶.
 בסתר. בגימטריא בלשון הרע (פלוטא נג)⁴⁷.
 בסתר. בגימטריא מסר ממון חבירו⁴⁸.
 וסמך לקח שוחד ולהכות נפש. לומר הולך ורכיל למען שפוך דם (ויקרא כז ע)⁴⁹.
 וסמך לו אשר לא יקים ולהכות נפש. לומר השופך דם כעובר על כל התורה (עין
 מיללא כ ג)⁵⁰.
 אמן. בגימטריא הו"ה אדני (והכר מנומס קמט)⁵¹. ולכן גדול העונה אמן יותר מן המברך
 (מנומס נג): שעולה שני שמות⁵².

← א וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל
 מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה הַיּוֹם וְנִתְּנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עֲלֶיךָ עַל כָּל גּוֹי
 הָאָרֶץ:

שמוע תשמע. בגימטריא לדברי תורה ולדברי חכמים⁵³.

ח. דברי נחמיה. לפי שהיא עמר ולכן חיקתו לפי שהיא עמיה והנכח ככפנים.

דינו יודע האמת ולא שיין לגביו "משנה עור". אך
 נראה יותר דקאי על בעל דינו שלפי המשך הפסוק
 מרוב כמשפט יתום ואלמנה שאינם יודעים לטעון
 ואין טענין להו וכשמביא ראיות או טוען שקי
 כסבריים הם שאכן כך הוא האמת ומסכמת דעתם
 עמו והו משנה עור.
 45. עין בדברי רבינו ויקרא כ, יז ד"ה ואיש וגו'
 ובהערות שם. וכ"פ הרשב"ם כאן.
 46. כ"פ רשב"ם: כל אלו רבוי סתר. שכב עם
 אשת אביו. והו במקום שגדל שם ואין רואה.
 עם כל בהמה. אין זה כי אם בסתר. וכן אחותו.
 וחנותו. האט וגילה בבית כחה. וכן פירש באב"ע.
 47. וברשי"י כאן וכן בח"י.
 48. ר"ל מוסר ממון ישראל לגויים שהוא ג"כ
 ענין לשון הרע בהיותו מלשין על ממון
 חברו.
 49. לשון הפסוק: "אנשי רכיל היו כך למען שפך
 דם". ונל"פ וקאי אדלפיל מיניה על המוסר
 ממון חברו לגוי שגורם לשפיכת דמים כמ"ש בב"ק
 52. עין להלן ל, י ד"ה כי תשמע בקול.

ז יתן יהוה את איביך הקמים עליך נגפים לפניך בדרך אחד יצאו
 אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך:

ינוסו לפניך. וסמך ליה יצו ה' אתך את הברכה באסמך. שתמצא בתים מלאים כל
 טוב⁵⁴ (למל ו 6).

ח יצו יהוה אתך את הברכה באסמך ובכל משלח ירך ובברך בארץ
 אשר יהוה אלהיך נתן לך:

באסמך. בגימטריא זהו סמוי. שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין
 (מענימ ס):⁵⁴.

י ויראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך ויראו ממך:
 יא והותרך יהוה לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך על
 האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיך לתת לך:

שם ה' נקרא. ר"ת שי"ן. פירוש שי"ן של תפלין (מנחות לה)⁵⁵.
 ויראו ממך. וסמך ליה והותרך ה'. לומר שבזכות התפלין יותיר ימים דכתיב אדני
 עליהם יחיו (ישעיה נח עז) (מנחות מד):⁵⁶.

53. בספרי עקב (י, יא): וכן אתה מוצא שכל מי
 שנה שהיו ישראל כמדבר היו אנשי ארץ
 ישראל בנינים בתים וחופרים בורות שיחים ומערות
 נוטעים שדות וזרמים וכל עץ מאכל כרי שיבואו
 אבותינו לארץ ימצאו אותה מלאה ברכה וכו'
 ע"כ. והו שרמו לנו רבינו בסמיכות כי מה
 שמצאו בתים מלאים כל טוב היתה מאת ה' ברכה
 מיוחדת כמד"כ יצו ה' אתך את הברכה וגו'. ועי'
 בפירש"י (ויקרא יד, לד) שהיו אלה מטמוניות.
 נחא ל' "באסמך" (ראה הריב"ר הבא). ועי'ע
 לעיל ח, יב.

54. וא"ר יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר
 הסמוי מן העין שני יצו ה' אתך את הברכה
 באסמך (דרש ליה דבר הסמוי מן העין. רש"י ב"מ
 מד, א). ועי' לעיל כה, יב.

55. וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך
 ויראו ממך. ונתיא אמר ר' אליעזר הגדול אלו
 תפלין שבראש. וברשי"י שם ד"ה שם ה': שכחוב
 בהם רוב השם של שדי שהשי"ן כתובה נקמט
 שכתבים והדל"ית כרצועות ע"כ. ועי"ש ברשי"י
 ד"ה קשר של תפלין. אבל בתורה"ה אלו (שם) כתבו
 כי דל"ית וי"ד שברצועות לאו אותיות גמורות הן
 ולא חשיבי מן השם של שדי. ופירשו דלכן קאמר
 אלו תפלין שבראש משום נתיאן יותר משל יד
 דעל של יד אמרינן לך לאות ולא לאתרים לאות
 עכ"ל. ולא נחבאר בדבריהם כמה יראו הגוים כי
 שם ה' נקרא עלינו. ומרמזת רבינו משמע ונקט
 כרשי"י אך שהרמו בד"ת הוא לש"יין בלכר. וברבנו
 בח"י כתב: ויש לך להתעורר בכאן כי נרשם בכאן
 אות שי"ן שהיא הלכה למשה מסיני והוא כאילו
 אמר וראו כל עמי הארץ כי שי"ן עליך ויראו ממך.
 ועוד חלוק השם הגדול בא"ת כ"ש עולה במספר
 שי"ן והוא שי"ן רבתי של שיר השירים. ועוד כי

שלש מאות ימים של הנחת תפלין הם כשנה יצאו
 שבתות ימים טובים שהן ס"ה ימים וכו' עיי"ש.
 ובכ"י (ארי"ה סי' לב ד"ה כתוב) הביא רמז זה בשם
 א"ת. וכפענח דוא (ס"פ בא) כתב גם כן כעין זה:
 "כי שם ה' נקרא עליך" ש"ס נוטריקון ש' תניחין
 כי ג' מאות ימים בשנה מניחין אותן דשס"ה ימים
 הם כשנה, הוצא משם נ"כ שבתות ו"ג ימים טובים
 ד' של פסח ב' שבועות ב' דר"ה א' דיוהכ"פ ד'
 דסוכות הרי י"ג. הרי בין הכל ס"ה נשארו ש'
 שמניחין בהן תפלין ע"כ. וביש"ש (פ"ק דביצה סי'
 נא) כתב לרמז זה (וכ"כ שם רמז רבינו) לטמך
 להניח תפלין בחול המועד. וכ"כ בסי' ברוך שאמר
 על תיקון תפלין לר' שמשון ב"ר אליעזר והוסיף:
 וג"כ הג' ראשים של השי"ן הומוזה לג' אבות
 העולם אברהם יצחק יעקב שהסי"ת מק"ב שהם
 בא"ת ב"ש שד"י ועל זה אמר הכתוב וראו כל עמי
 הארץ כי שם י"ה נקרא עליך. ועיי"ש עוד רמזים.
 ובסי' תורת משה ר"פ בראשית כתב החת"ס:
 בראשית שי"ן תרי"ג כי כל מצוה מכותה שי"ן
 וישראל מעוטרים בתרי"ג שיני"ן. כתיב וראו כל
 עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא, וכי בעה"ט ש"ס
 יהיו נקרא ר"ת שי"ן וחול"ל פירשנהו אתתפלין
 שבראש מפני דכתיב וראו כל עמי הארץ. שהתפלין
 של ראש נואים לכל עמי הארץ, אבל כל מצוה
 ומצוה היא שם יהו"ה נקרא וע"כ כאשר עשה משה
 לפני כל ישראל כמתן תורה בראשית תרי"ג שי"ן
 וכתיב "בראשית" תרי"א מפי מרעיה ושח"ם זו
 שמענו מפי הגבורה עכ"ל.
 56. ואמר ר"ל כל המניה תפלין מאריך ימים שני
 (ישעיה לח, טז) ה' עליהם יחיו וגו' [אותם
 שנושאין עליהם שם ה' בתפלין יחיו. רש"י]. ומרמו
 רבינו ושמע פי' מהודש כביאור "והותרך" הדיינו
 יתרת ימים. ועי' בתורת משה עה"ת שכן פי' גם

כמו שהעיד יחזקאל באמרו "נשיאי ישראל איש לזרעו" 17 היו כן, למען שפך דם. אך ואם הקלו בך 18 וכו' (יחזקאל כב, ו-ז). ובאותה הפרשה הזכיר הנביא רב אלה הארורים או כלם 19. ואמר שנעשו אלה העונות בירושלים 20, לא שהעיר כלה חטאה בזה, אכל הנשיאים הם חטאו בכמו אלה 21. אמנם בהזכירו שם עונות

הצבור 22, האשים את העיר, כאמרו "קדשי בנות ואת-שבתתי חללת" 23 (שם פסוק ח). (כה) לקח שחד להכות. כענין דואג האדומי 24 והזופים 25, למצא חן בעיני הפלג או להרויח. (כו) אשר לא יקים את-דברי התורה-הזאת לעשות אותם.

הוננו... היו... אכלו... לקחו", כאשר לזה מוסיפים את ההתייחסות לירושלים (המלה "בך" חוזרת וגשנית ככל הפרשה). אבל בפסוק ח מדובר בגוף שני לנוכח, אשר מזה משמע שכל האנשים אשמים. רבינו לשיטתו, כאשר בזיון הקדשים וחילול שבת אינם שייכים למנהיגים יותר מאשר להמון העם. המנהיגים עלולים לנצל את מעמדם כתחומים כגון שפיכות דמים, זלוול הורים ומורים, עיוות משפט ואיסורי עריות חמורים.

24. כמסופר בשמואל א-א, כא-ח, ט, שם כב, יח ו-כב. נראה שרבינו מבאר שה"שוחד" שלקח דואג היה טובת ההנאה ש"מצא חן בעיני המלך", בזה שגילה לו את משתפי הפעולה עם דוד. שוחד זה הוא אשר הביא אותו לירי הרצח ("להכות") כנגב עיר הכהנים. 25. פעם בשמואל א-א כג, יט-כח, ופעם שם כו, א. בשני מקרים אלה הלשינו היופים אל שאול על מקום מסתורו של דוד. נראה שאצל דואג יפרש רבינו שהשוחד היה 'למצא חן בעיני המלך', ואילו אצל הזופים השוחד היה להרויח. לפי זה משקל דבריו הוא על פי א-ב; א-ב. ההבדל ביניהם הוא ברור, כאשר דואג היה ראש הסנהדרין ("אביר הרועים"), ולכן סביר להניח שהשוחד שעירר את עיניו היה קשור בהלכות מלכות, ואשר דנו את דוד כמורד במלכות. ואמנם "השוחד יעור" אפילו את עיני ראש הסנהדרין, וקו"ח את עיני אלה אשר כצע כסף לנגד עיניהם.

שלא יקים 26 ויורה שראוי לעשות את כלם, אכל תהיה איזו מצוה מהם לבטלה אצלו 27, והוא המשמד לזכר אחד 28. פרק כח ← (ב) וכאו עליך כל-הברכות האלה

כז
26. על משקל "קיימו וקיבלו היהודים" (אסתר ט, ז). "יקים.. לעשות" פירושו יקבל על עצמו שחייבים לעשות. כלומר, "יקים" מתיחס לצד האמנותי, אשר כחוצאה ממנו בא הצד המעשי. וכלשון רש"י: קבלוה עליהם כאלה ובשבועה. ומפרש הרמב"ן: אם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו כטלה לעולם, הנה הוא ארור. אבל אם עבר על אחת מהן, כגון שאכל החזיר.. אגנו בחרם הזה, כי לא אמר הכתוב 'אשר לא יעשה'... עכ"ל. 27. רמב"ן: 'בטלה לעולם', למעוטי הוראת שעה וכדו'. 28. מקורו של רבינו, שפסוקנו מהוה כסיס לדין של משומד לדבר אחד (חולין ה, א), בשערי תשובה של ר' יונה החסיד כשער הראשון, אות ו: ועתה בינה שמעה זאת, כי הוא עיקר גדול. אמת הדבר כי יש מן הצדיקים שנכשלים בחטא לפעמים... אך כל אשר אינו נזהר מחטא ידוע, ואינו מקבל על נפשו להשמר ממנו, גם אם הוא מהעונות הקלים, אף על פי שהוא נוהר מכל העבירות שבתורה, קראוהו חכמי ישראל 'מומר לדבר אחד', ואת פושעים נמנה וגדול עונו מנשוא... ועל הענין הזה נאמר "ארור אשר לא יקים"... [נבדומה בסנהדרין צט, ב וכן רמב"ם ה' תשובה ג, ח בענין הכופר באפילו חיבה אחת ככל התורה כולה].

פרק כח
ב
1. לא יבאו... וחשיגם, אשר ממנו היה משתמע שנחוצה השתדלות מסוימת מצדנו אנו (השוה ראב"ע: וטעם "ובאו" - שיבואו מעצמם,

והשיגך. אף-על-פי שלא תשתדל אהה להשיגם 1. כי תשמע בקול ה' אלהיך 2. וזה קשתהיה תורתך קבע ומלאכתך עראי 3, ולפיכך ישיגוך הברכות בלתי השתדלות 1. והנה הזכיר הברכות בית ראשון 4.

"והשיגוך" - ואם לא תבקשם, והטעם שלא תיגע). 2. מיותר אחרי "אם שמעו תשמע בקול ה' אלקיך", ובא ללמד נתינת טעם לעיכובא (משום ש), או התנית תנאי ('כאשר', ורק כאשר תשמע). 3. כאן חידש רבינו בהבנת הכתוב, שהשמיעה בקול ה', כאשר עוסקים בדרך ארץ של "עיר... שדה... פרי אדמתך... טנאך...", פירושו תורתך קבע, בעוד כל המלאכות האלה הן ארעי כלפי לימוד תורה ושמירת מצוותיה. כבר כתב החתם סופר (פרשת שופטים) שדין 'הנהג בהם מנהג דרך ארץ' של ר' ישמעאל (ברכות לה, ב) הוא דין שיכתבו בארץ ישראל, לעומת 'מלאכתם נעשית על ידי אחרים' של רשב"י (שם), שהוא דין חוצה לארץ, רבינו הוסיף נופך משלו בקבעו שכאשר 'הנהג בהם מנהג דרך ארץ' מגיע לידי דרגת 'תורתך קבע', הרי התוצאה הוא "והשיגוך". לשון אחרת: העושה השתדלות במסגרת השקפת עולם שתורתו קבע, סופו שלא יצטרך אפילו לאותה השתדלות! והשוה עם שיטת בעל בית הלוי (פרשת מקץ) שמי שעושה השתדלות מעבר למה שדרוש על פי עקרון הכסחון, סופו לאבד את סיוע ה' אשר בו חייבים לבטוח, ולהיזקק לאותה השתדלות (המיוותרת) אשר עשה. 4. רבינו פירש בפרשת בחוקותי, שהברכות הבאות כתחילת הפרשה (לפני התוכחה, אותה ביאר רבינו כסקירה כללית על ההיסטוריה של כלל ישראל - עיין שם בביאורו) עוסקות במצב בני ישראל וכדוגמת המיוחדת לעתיד לבא. זוהי דרגת "וההלכתי בתוכם" - "ירא כבודי בכל מקום שחיהו שם", הוא אשר אמרו חז"ל 'אטייל עמכם בגן עדן'. כאן מבאר רבינו שהברכות שבערכות מואב מיעדות לתקופת בית ראשון - הרי שכזה חולק

כי הכל תלוי בהראשית כמיש
 הוא ויראשיתו טוב. וכן מראשית
 יסופה אינו דווקא צדיק רק
 נשך הכל אחר הראשית. וכל
 יריה. כי תחילה שנה הדבר
 עומד לחקרון. וכס כי כל
 שלא יצא ליד גבהות לכן כל
 יך שמירה. והעלה היא קבלת
 ולהחזיר אליו הראשית לומר
 שזו לארץ היא המלוא ציורים.
 כי בראשית ברא פירשו ז"ל
 יד סקרא ראשית שזה קיום
 פרשת ציורים לזכירת עולק
 ק לכך אי עדי אובד ככל
 אובד [כמיש עדי שני אבד
 ית' ולכבודו כמיש על עולק
 שימחה עם עולק שמתגבר
 צדי עיי שמתכן הראשית
 ככל. וחיל רשעו מרשית
 הכל כמיש לעיל כי עיי
 להראשית וכלל הדבר כל
 הסכמה לאדם הוא דבר של
 יעאל:

ב לדעת ועינים בו והזנים
 כי דור האבד הוא דור
 ירי. אך לא כח"צ לא נתן
 בלים לב ועינים ואזנים. כי
 קימי היו כמו צלי נוק כמיש
 ממש דור דיעם צלי נוק
 שסכנכו לאיי. והכל שהקציה
 ים תורה הקדושה שגלמדת
 מחוור הגוף והגשמיים. ואיי
 ומיית וחומר הגוף גיב אל
 נשמה והגוף בחר. כמיש כי
 חיקון הגוף היי חקר להם
 עמה בגלות שהשחיר לט
 ובהניק אין לט. לכן איא
 ציול הגוף ללאח מהגשמיים
 קון הגוף הוא בגלות כריל.
 קשין שיבנה צהמיק בו ותן
 האותות שלרץ להיות בכל
 ותפלין ונשקיי מילה וענת
 כמ"ע

למיש חזיל. והם צי עינים כריל והם תורה שבכתב
 ושבנים. וקנת הוא צמי איי ובהמיק רש צו חיקון
 הגוף. לכן יכולין לקבל צמי נשמה יתירה והיא הארת
 הכטונה בגוף ככיל:

ותר"ו

דיום הזה היא מלך. צרטי ונמדי תכחומא להיות
 כל יום חדשים בו. פרטנו כבר שהתחדשות
 הימים הוא לפי עבודת האדם. והענין שיש גי צמי
 עולם שנה נפש והם הלויין זה צמ. וכפי מה שמוחפסט
 כח הכטמה בגוף זה התחדשות החיות נכפש האדם
 וכמו כן מתחדש הזמן ובכלל הבריאה גיב. ומלוח
 ציורים היי על זה התחדשות ובמקום זה חיקון
 תפלות בו. והמלוח לחכיר יל"ע היא גיב ככיל שכמו
 שצמי לא צאו למקומם הראוי עד שיררו לנלרים
 וביירו כל חותן המקומות. וכמו כן כולל דברים אל
 לכל פרטי הבריאה ובענין גיש ערלה צאילן. ולכן
 עיי מלות ציורים והקישור צליע יול לפדות הפירות
 מוקריא להיות חל עליו הקדושה. ונקמה פרשת
 ציורים למחית עולק. כי ציורים היא לתח הראשית
 להקציה. ועולק היא היפך זה כדכי ראשית גויס
 עולק. פי שוקודס מלחמה עולק היו צמי מחקרים
 כלל הבריאה להיות ככעיים חחת הקדושה. אבל עולק
 המליח לו ראשית אחר שאין לו אחרית. כדכי ואחריתו
 עדי אובד והיא חיות הרשעים שגא עסקיאל שמרונה
 לרשעים כאילו יש להם ראשית לבד הקדושה. וכל
 עבודת צמי רק לצטל זה ולברר כי כל הראשית היא
 להשייה בלבד:

במדרש

שנוע חשונע לכנוס דלת לפנים מלוח
 לשקוד על דלתו בו. כי לריך האדם
 לידע שכל הפתיחה שפתחה צו איזה פתח בלבו כמו
 כן נפתח צשורשו לנעלה וכל המכוון לריך להיות על
 פתח השורש שהשמיעה תברוס שנויעה פניויות אחיי
 ככיל:

א"ו מו"ד ז"ל

הגיד צמס הריק מפרשייהא
 זיל על הפסוק ולא נתן הי לכס לב לרעה
 בו עד היום הזה. כי כל הניסים ונפלאות שעשה
 עמהם הש"י. מיינו האזיל והיי שלח פיפ הטבע היי
 רק לשעה. אבל אחר שגמר להם כל התורה ונעשה
 מכל הסתהגות תורה נעשה וזה ציין קצוב לרורות
 עכ"ד זיל. והוא ענין היום הזה היינו התלבשות כל
 ההלכות צמעשים טובים שוכל ונעשהם נעשה תורה.

והוא בחומת עיקר הזכות הגדול לצמי צקבלת התורה
 כי התורה אין לה שיעור כנואמר והעלמה ונעיי כל
 חי. רק שבניי זכו להלביש התורה שוכל ונעשהם
 נעשה לבוש לאור התורה צמורה ומלות שצמורה זו
 שלפנינו. והצן. חס יל גיב הי האמרת קיום פי
 שנעשה ונעשה מאמרות תורה שלימה כורש צמיל
 עיין עיינו ועי הדברות:

במדרש

זה שוביא ציורים עומד ומצקש צמד
 כל ישראל השקיפה בו. חגם קום
 ככחצ צמלות ציעור צמי כי הכלה לעשר. אבל מלוח
 כי כל הנותן תרומות ומעשרות עד סוף הציבור
 הכל תלוי צמלות ציורים שהיא מלוח ראשונה. לכן
 קומן הכי כי חכלה לעשר אחר מלות ציורים כי
 הכל תלוי בהראשית:

ובאו

עלך כל הצרכות האלה והשיגוך. כי יש
 צרכה שאין המתברך יכול לקבל והקציה
 שומר חת הצרכה. וזוודלי מכל דבר עוב נשאר
 הצרכה. וכשהוא אינו מוכן לזה יתן לו תקציה לעת
 הראוי או לפעמים צעוה"צ כשלי לקבלו צעוה"צ מול
 זאת כאמר והשיגוך. [וכמדוונה לי כי שמועתי כזה צמס
 הרב מפרשייהא ז"ל]:

ותר"ו

במדרש

לשקוד על דלתו דלת לפנים מלוח
 כי מוחות פתחי כמו מוחה קבוע בו.
 כי בכל פתיחה פתח חדש תולד כח הסטיאל גיב
 כמיש לפתח חתוח רובן לכן לוח לקבוע מוחה פתחה
 כמיש צוהייק זו מוח. והיא התערבות שנעשה אחר
 חתח הראשון. והעלה דלת לפנים מלוח היא כמו
 חוחס בתוך חוחס שאין עם מנגע ככרי. וציאור הרצנים
 שאם זוכה אדם להשיג השגה בלב לריך לשמור שלא
 לצא חי ליד גסות רק להיות יודע צבור כי עורנו
 עומד אלל הפתח. כי צלמח זה עיקר פתיחות הלב
 זה שידע שפלוהו וטיבור רוממות אל וכמה הוא
 רחוק מהאנוח. והנס צי פתחים אלו הם צי הדלתין
 שבסם הוי ציה [והנקודה שבתוך הדלתין הן הן המוחות
 והצן]. ואם הפתיחה הוא כרלוי מביא לאדם לרי
 חשונה והוא פתיחת דלת הפנימיות ועיי מגרש סטיאל
 ולכן מוקיים מולאי מלא חיים. זיש אס שנוע חשונע
 שכל שנויעם לריך להביא שנויעה אחרת כמיש כבר
 צמי אצרי אדם שומע לי ששנועותיו לי עזה בח
 הכנה לשנווע דבר הי הוא יסור מוחה שכבר שנוע.
 ואין

ע"ה (משלי כד, ל) על שדה איש עצל וגו' עיין שם כי קצתו, והמשל הנ"ל נוקב ויורד לעמקות למי שיש לו לב להבין ולהשכיל ועיין לראות ולהשגיח בעיני טבא ופקיחא על עיניו ועל מעשיו אם מעט ואם הרבה, וזהו רני עקרה לא ילדה על דרך נושא משך הזרע כי רביס בני שוממה מכני בעולה פירוש בלי תבואה והלך ילך וככה נושא משך התבואה והמשכיל יבין.

בבית היין ומזמר כי זרע הרבה תבואה ואוחו שזרע מעט הולך בכל יום ויום ובכל שעה ושעה ומנכש את התבואה מקוצים ומברקנים ושאר דברים המפסידים ואוחו השוטה שזרע הרבה אין משגיח על תבואתו מחמת גובה לבו כי יש לו הרבה בין כך ובין כך עלה תבואתו קמשונים וחורלים וגדר אבנים נהרסה ושטהו כל עוברי דרך, ויש בזה רמז במשלי שאמר שלמה המלך

פרשת כי תבא

להשיג מידת כל שהיא שלימות וכללות הטוב כי דורשי ה' לא יחסרו כל טוב והבין.

עוד ירמו על דרך דאיתא בכונות ה' פעמים דין שמספרם ש"ך נמתקין בה' אלפין של אדני עיין בכונת אדני שפתי תפתח ונמתקין הדינים ונעשה מרע טוב, והוא שמרמו ושמתח בכל ה' טוב שעל ידי ה' אלפין ימתקו כל הדינים והיה הכל טוב וחסד, וזהו (ויקרא כג, ט) כל האזרח בישראל ישבו בסכות כי אזרח מספר גבורה, והוא שאמר האזרח היינו ה' אזרח שנמתקין הגבורות בה' אלפין ישבו בסכות ששם הוא בחינת שמחה כמו שכתוב (ויקרא כג, ט) ולקחתם לכם וגו' ושמתחם לפני ה' אלקיכם והבין.

עוד ירמוז על דרך (ברכות ה, ה) אין טוב אלא תורה. ואיתא (מגילה יב, ב) וירא אלקים את האור כי טוב לגנוז וגנוזו לצדיקים ואמר א"י וזלה"ה שגנוזו בתורה, וזהו ושמתח בכל הטוב היינו ה' טוב רצה לומר שתזכה לה' אורות של ה' חומשי תורה שהאור נגנוז בהם והיינו שתזכה לתורת אמת והמשכיל יבין, כי כל שמחתך לא תהיה רק בתורה כמו שכתב אור החיים אלו הוי ידעי ישראל עריבות ומתיקות התורה אמיתית כמעט היו משתגעין ויוצאין מדעתם מחמת מתיקות ועריכות התורה והבין.

בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי וגו'. יש לפרש הרמז בזה על דרך (אבות פ"ג, ט) שנה כ"א) אם אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין חכמה, והנה ידוע בית היא יראה כמו (שבת לא, א) תרעא לדרתא וכו' וקודש היא חכמה כידוע, והוא שאמר בערתי לשון הכערה והארה

שהארתי הקודש היינו החכמה שלי מן הבית היינו על ידי יראה שנקרא בית כנ"ל, וגם נתתיו ללוי לשון דביקות היינו שהייתי משפיע למי שרוצה לדבק ולקרב עצמו לה' והבין.

את ה' האמרת היום וה' האמריך היום להיות לו לעם סגולה. יש לפרש בזה על דרך הידוע ישראל עלה במחשבה בעת בריאת העולם והם היו גורמים עיקר הבריאה והנה הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית והצדיקים גם כן מחדשים בכל יום מעשה בראשית היינו על ידי התחדשות שמחדשים בחורה בכל יום מתחדש הבריאה, וזהו את ה' האמרת היינו אתה גרמת להיות בריאת העולם אמ"ר ראשי חיבות איזיר ריקיע מיים כידוע שבוה היתה בריאת העולם ואתה ישראל פעלת זה האמ"ר לה' שיעשה מעשה בראשית וה' האמריך היום היינו שהשי"ת נותן לך גם כן כח האמירה שתוכל גם כן לפעול בעבודתך ותורתך שתחדש עולמות חדשים בצירוף חיבת "אמר" כנ"ל והמשכיל יבין.

אזרח אשר לא יקים את דברי התורה הזאת. לכאורה היה ראוי לומר אשר לא יקים וכו' מאי ולא יקים אלא שבכאן כלל כל התורה כולה אשר לא יקים היינו להעלות ולהקים את דברי התורה והמשכיל יבין.

דבאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך. צריך להבין זה שאין לו ביאור לכאורה היה ראוי לומר להיפך שהוא ישיג את הברכות ולא שהברכות ישיגו אותו, אך דהענין הוא כמו שהתפלל דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ו) אך טוב וחסד ירדפוני וגו', והיינו כי לפעמים אדם נורח מן הטוב מחמת קוצר דעתו שאינו יודע אם הוא טוב ולכן התפלל דוד המלך ע"ה אך טוב וחסד ירדפוני שהם ירדפו אחרי וישיגו אותי אף שאינו יודע לרדוף אחריהם, והוא שמרמו ובאו עליך כל הברכות והשיגוך והבין.

ברוך טנאך ומשארתיך. יש לפרש על דרך שאמר א"י וזלה"ה על פסוק ושמת בטנא טנ"א ראשי חיבות טעמים נקודין איתון והוא על דרך (ברכות לד, ב) אם שגורה תפילתי כפי וכו' וברוך, הוא לשון המשכה פירוש כשחמשיך ותיחד בתפלתך טעמים נקודין איתון ותגין הם

כתרי אותיות, וזהו טנא"ך ראשי חיבות טעמים נקודין איתון כיתרים אז יהיה ברוך ימשוך לך הקב"ה שתהא תפלתך שגורה בפיך. ומשארתיך לשון נשאר ומותרות היינו האותיות אשר תדבר לפעמים בלי דעת ובלי מוחין אזי גם כן יתיחדו וזהו ברוך טנאך ומשארתיך, ברוך אתה כבואך וברוך אתה בצאתך ביאה נקראת מה שאדם לומד ומתפלל שהוא בא ועומד לפני המלך בפנים בהיכלות עליונים ויציאה נקראת כשעוסק בדברים גשמיים אכילה ושחיה שיחה ומשא ומתן יעזור לך השי"ת שגם שם תמשיך ותיחד חיות כי יזדככו ויצלילו מחשבותיך וקל להבין.

איתא בתקונים שהתוכחה היא כולה ברכות גדולות ואנן נימא גם כן והיה אם לא תשמע, היינו כאם שלא תחפון לשמוע לא יניח אותך הקב"ה שתלך בדרכיך רק על כרחו תהיה רבוק בו וזהו והיה לשון שמחה והבין.

בצ' עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל. יש לפרש על דרך הפסוק (קהל' ו, יב) בצל החכמה בצל הכסף היינו אם תשכ בצל החכמה זו תורה אז בודאי תהיה בצל הכסף ממה נפשך כי (משלי ג, ט) אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד כידוע (פאה פ"ק א' משנה א) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה וכו', וזהו פירוש הפסוק כל עצך היינו התורה שנקראת עץ חיים, ופרי אדמתך הם מצוות מעשיות, יירש הצלצל היינו ב' פעמים צל, צל החכמה וצל הכסף כי הקרן יהיה קיים לך לעולם הבא והפירות האכל בעולם הזה מכל תורה ומצוות שתעשה ותעטוק לשמה.

זתים יהיו לך בכל גבולך וגו'. גם זה היא ברכה גדולה כי יש כמה מיני זיתים זית שפכני וזית ביישני וזית הנטופה, זית ביישני היינו מי אנכי כי אלך וכי אוציא וגו', וזית שופכני כמו הנני שלחני, זית נטופה בשעתו היינו עת לחשות ועת לרבר וזית נקרא המחשבה והחכמה וזהו פירוש המשנה (פאה פ"א א) כל זית שיש לו שם בשדה פירוש (תהלים ק"א, ב) ראשית חכמה יראת ה' והמשכיל יבין, ועוד יש לאלהי מילין ואלוקים יאיר עיני בתורתך תורת אמת.

בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי. אף גם זאת היא ברכה גדולה כי בנים

קכה

שפתי

פרשת תבא

צדיק

שפתי

פרשת תבא

צדיק

קכט

התורה"ק מהאבנים, יען שישוראל עם קרובו צמודים ודבוקים בהתורה"ק ילמדו מכתב שעל גבי אבנים אזי יומשך אור לימוד שיוכלו הכל ללמוד, וזהו עניוה ישראל שתמיד תשוקתם לזכות כל האומות ומעתירים שיעשו כולם אגודה אחת לעבוד הש"י, כוונת ההקמה שנלמד גם אנו מהרשום על האבנים ונמשוך שהכל יוכלו ללמוד, כדאי **באור החיים** על מי מריבה בשם מדרש, ודברתם אל הטלע שנה עליו פרק אחד, על ידי שילמדו שם יפתח באר התורה"ק וממילא יפתח מים לשחות, כן הכלל ישראל על ידי לימודם כאן יפתחו שערי לימוד שיוכלו הכל ללמוד.

כט) מסורה והקמות וגו' אבנים, והקמות אח המשכן. באמת יש לכל אחד מישראל נסיון, וכשמחאמץ על ידי תורה ומצוות וכובש יצרו נקרא אבן טוב, וכשזוכה כן כמה פעמים נקרא תקומות אבנים, שעל ידי זה שורה שכינה בלבנו, כדכ' משם רועה אבן ישראל, ואי' במדרש שאמר ב"ה למרע"ה יכול כל אחד מישראל לעשות המשכן, על כן כשנעשה על ידי הכלל יש לכל אחד חלק על ידי כיבוש יצרו, נעשה מן עבודתו כטבעת סגור מסביב, ומכל עבודת כלל ישראל נעשה כשלשלת טבעת א' תלוי בשני, מרע"ה הי' מכלל ישראל והי' יכול להעלות כל הטבעות ולעשות כל השלשלת אל המשכן, זהו כלל ופרט, רבינו שהי' שורש כלל ישראל יכול לבנות כל המשכן, וכלל ישראל יכולתם לבנות על ידי פרט עבודת הש"י

יחיד כל אחד בחלקו בעיני עבדות הש"י, זהו הקמות אבנים שכל אחד פועל חלקו בעבודה ומכל יגיעתם בעבודה נגמר משכן, והקמת משכן קאי על רבינו.

ל) ג' מיני אבנים לפרסם התורה"ק. י"ל שכפי מאמר חז"ל שאמר ב"ה בראתי יצה"ר בראחי תורה חבלין, אבן נקרא יצה"ר כדאי' אם אבן הוא נימות, יש יצה"ר שניתן בתחילת בריאת אדם כמין זכוב, ויש אבן מי שעל ידי עבודתו בקודש נזדכך מדברים פשוטים שנגדל יצר שלו גם כן באופן אחר כדאי' בטוכה (ג) הגדול מחבירו יצרו גדול, ויש דמגרי יצה"ר בנפשי' הוא מגשם היצר, ולכל ג' יצרים אלו התורה"ק חבלין לרפא מתץ המכסה.

לא) וכתבת על האבנים וגו' באר היטב. ממה שציוה לכתוב על אבנים ללמד דאף מי שלבו קשה כאבן, יוכל להתרפא על ידי תורה"ק, כמאמר חז"ל אם אבן הוא נימות, ומבואר בספרים קדושים שלב בני ישראל עיקר היכל הש"י דכ' צור לבבי, על זה נאמר תוכו רצוף אהבה, ע"כ יש לומר מה דכ' והארץ הדום רגלי קאי על לבות בני ישראל שהם כמו רצפת בית המקדש, ומבואר בזבחים (כד) דאם נתנדנד אבן מרצפה אם אין דעתו לחברה וודאי חייצי, אך אם דעתו לחברה אז כמחובר דמי, על כן כל איש ימס לבו בעת שסר מה מדוך תורה"ק שהוא מנדנד הרצפה של בית המקדש, ועל כל פנים יהי דעתו לחברה ויחכה כל עת שיזכה לחקן ולחבר האבן לשורשו.

לב) וענו הלויים וגו' איש ישראל. לכאורה מה כיוון במלת איש ישראל, אולי למעט אשה מערבות, וכוונת כל איש ישראל שיהיו ערבים זה בזה, אכן ארור האיש וגו' פסל, שם וודאי גם אשה מוזהרת על זה כאיש, אולי הכוונה למעט קטן שהוא מופלא סמוך לאיש, יען שבכמה דיני ע"ז למדום מעבודת הקודש כמו שחייב בד' עבודות שבפנים אף בע"ז שאין עבודתה בכך, הוה אמינא כמו בהקדש מופלא הסמוך לאיש נדריו נבדקין אם יודע לשם מי נדר כן יהא חייב קטן כזה אם יעשה פסל, לכך בא האיש למעטו.

לג) ברש"י י"א ארורים כנגד י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא הי' בלבו לברכו כו' לכך לא רצה לקללו. קשה להבין מהו המכוון נגד י"א שבטים הלא מי שיעבור על א' מהעבירות הוא נארר מאיוז שבט שיהי' ומי שלא יעבור יתברך, אכן על פי מה ששמעתי מפ"ק **זקניי ז"ל** בשם **הרבי ר' בונם ז"ל** ובאו עליך כל הברכות וגו' והשיגוך, כי לפעמים נשלח ברכה לו משמים וטרם יזכה לקבלה יוד מזכותו ואין לו בית קיבול שתשרה עליו הברכה, לכך מכטיח והשיגוך עכ"ל"ק, ונגד כל ארור הי' פתיחה בברכה, ונתקבלו הברכות אצל כל שבט כי אז היו נקיים מהחטא, ושבט שמעון על ידי הידידה בשיטים אולי לא היו מוכנים לקבל הברכה וד"ל.

לד) ויהי אם שמוע. במדרש תנחומא תשמיע תלמודך לפני הקב"ה רבי יהודה אומר בשעה שבא ליפטר רבי

מאיר אומר שהוא משלים נשמתו. פליגי במה דאי' בזוה"ק על פסוק ונסו הצללים דכשלים יום אחרונים הוסר הצל ונקרא בא ליפטר, רבי מאיר דסובר משלים נשמתו ממש כלות החיות, שכמה פעמים נופל לו מחשבה זרה ורוחה, אם על ידי שמוכיר יום המיתה שייך משלים נשמתו, אם על ידי יראה ואימה רבה מפני עיני ה' המשוטטות בכל הארץ, כדאי' **בצעטיל קטן מהרבי ר' אלימלך ז"ל** דזהו כמו שבא ליפטר שמסכים בלבו דיותר טוב ליפול לאש מנדנד הכעסה לבורא יתב"ש, זהו נקרא משמיע תלמודו אשר למד להפקיד החיות מלהכעיס לפניו ח"ו, זהו ונהפכו כל פנים לירקון מגודל אימה ופחד ואז מגיע חיותו לדיקות ממש, כלות הנפש ממש.

ל) ובו עליך כל הברכות האלה → והשיגוך. אמר **זקניי הק'** ז"ל ששמע מפני **רבי ר' בונם ז"ל** שפעמים נותנים ברכה לאדם ואין לו בית קיבול שיוכל לקבל, ולכך מסיים והשיגוך שיתקבלו אצלך כראוי, **והוא ז"ל** פירש שלא תשתנה אחר קבלת הברכות שתהי' במצב שפלותך כאילו לא בא אליך כלל הברכה, על ידי זה יתקיימו הברכות.

לו) עוד מזקניי הק' ז"ל באמת הלויים פתחו בכרוך למה נכתב רק הארור בתורה"ק, מפני שהתורה"ק חסה על ישראל אפילו על הגרועים, ע"כ על ידי שנזכרו הארורים בתורה"ק יש גבול שלא יתפשטו ח"ו ושלא יזוק לאדם ביותר,

ה יפקד יי עמך ית ברכתא באוצרך ובכל אושטות יךך ויברכך בארעא דיי אלקה יתב קדי: ט יקמנה יי לה לעם קדיש קמא די קיים קך ארי תשר ית

רש"י

כן דרך הנהלים לזרות מתפזרים לכל ד"י:

שבע ביום הלחך (רא"ם):

ל זמן שהאדם שומר עלמו מהעבירות יס עובר מעל פניו וכל הנבראים אדם עושים ממנו משא"כ המחטיב מעשויו נו הלל וכמאמר קין (בראשית ד' י"ד) אי וגו' והחירך ה' לטובה בפרי בטןך אמר למעלה ברוך פרי בטןך, לפי זון הוא כנגד הלמוד תורה ויעוד זה מירח המלות לזה הולך לפרע שכל כל חד נלמד מהבירו, ודקדק לומר והחירך ה' אמר ברוך פרי בטןך, לפי שיעוד זה זונה שמתכוננת כנגד שמירת מלות לא זונה היא כי לפי שבאמצעות שמירת מהעבירות לא ידבקו בו כחי הרע שהבנים היואלים ממנו יהיו מבחינת מה שכחצו באורך בפרשת ויחי בפסוק י אחת ויערבו לך הדברים, לזה אמר ח מלות לא תעשה והחירך ה' לטובה שיהיו הבנים הנותרים אחריו (למדה למדה רעה, ואומרו ובפרי בהמתך לומר לומר שמלך שמירת מלות לא תעשה ו ב' דברים אלו כמו שיעדש לשכר

קג) פי' הנאים ממך.

פקודיא דיי אלקה ותהי בארעון דתקנו ברמיהי ויחזון כל עממי ארעא ארי שקא דיי אלקרי עקד וידחלון מנה: יא וייתרנה יי קטבא בולדא דמעך ובולדא דבערדך ובאפא דארעך על ארעא די קיים יי אבקהתך קמתן קדי: יב יפתח יי קך ית אוצרה טבא ית שמאי קמתן מטר ארעך

מצות יהוה אלהיך והלכת בדרךיו: וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה נקרא עליך וראו ממה: יא והחירך → יהוה לטובה בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע יהוה לאבותיך לתת לך: יב יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו

אור החיים

ממנו, לזה אמר ואחס לא תלוח וזכו יהיה היכר למאמר והלויית. ואומרו ונתןך ה' לראש וגו' פירוש שיהיו ישראל תחת ממשלת ראש העולם שהוא אלהי ישראל ולא לזנב שהם שרי מעלה וזכו חמוד יהיו במדרגה העליונה כאומרו וביית רק למעלה ולא תהיה למטה. על דרך אומנם ז"ל (מדרש תנחומא ר"פ וילא) בפסוק (ירמ' ל') ואחה אל חירא עבדי יעקב שראה יעקב צבולס עולים ואחר כך יורדים חשב שגם הוא כן אחר שיעלה ירד ח"ל אל חירא וגו', וזכו אומרו ולא תהיה למטה, העטם כי השמע וגו' פירוש כנגד מלות עשה כמו שגמר אומר ולעשות, וטעם שלא אמר בפירוש כי תעשה מלות, לפי שיש מלות כמה וכמה שאינם ביד האדם לעשותם לזה אמר כי תשמע וגו' לעשות פירוש תקבל עליך לעשות וטעם אומרו לשמור ביעוד זה, בא הכתוב להודיע כי אין יעוד למלות עשה אלא אחר שתקדים להם שמירת מלות לא תעשה, שאם לא כן זכחי רשעים הועבה, וכל מלות שעושה צעל עבירות שורה עליה סערה אחרת ואינה עושה פרי, לזה הקדים לומר לשמור ואחר כך אמר ולעשות שהוא מעשה המלות שעליו צאו

אור בהיר

קד) וזכו מיושב הכפל. קד) הלא אם אמה תלוח להם הרי הם עניים ואחה העשיר, פשיטא ח"כ שאין אמה לריך להם. קז) שהוא ברכה. קז) פי' וזכו מיושב הכפל של ראש ומעלה, זנב ומטה. גם נכון הלמ"ד של "לראש" ולא "לזנב" שפירושו אלו, כלומר

חלמוד תורה ככתוב למעלה. יב. יפתח ה' וגו'. מכאן מתחיל יעוד הטוב שכנגד מעשה המלות עד לבסוף, ולזה גמר אומר כי השמע אל מלות ה' אלהיך אלו מלות עשה, והנה יעודים אלו הם מכוונים כנגד קיום המלות כי על ידי המלות מתפתחים ליטורי השפע ומחידים המדות העליונות, ואמר יפתח ה' לך זכיונו שמבטיחו ה' שיפתח לו פירוש צבילו לבד, הכוונה הגם שיוסובצו אחרים לסחום באמצעות הלדיק יפתח אולר הטוב ושם הטוב הוא סוד הבהר, והוא סוד (משלי י') ולדיק יסוד עולם, ואומרו את השמים הוא סוד השפעה עליונה למעלה כידוע ליודעי חן, ואומרו והלוית גוים רבים ואחה לא תלוח, הנה ידוע שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום השפע של כל העולם בא על יד ישראל והעולם כולו נוזח מחמתים עם בני ישראל ולהפך ויזונים ישראל מתחת ידי האומות, לזה אמר והלוית גוים רבים ואחה לא תלוח ממנו, הולך לומר ואחה לא תלוחה, שאם לא כן אין היכר לזכרה כי דרך העולם הוא שהגדולים והעשירים ליים זה מזה ולאחר מכן חוזר גם כן המלות ולוח

ואין לזה סיעור רק בעולם יהי עוכן לשמוע ולנצל
פלאו להשפעה השנית. חיש קלינו זו מן הפתח כר.
היא הללה מקריא ככל. וכן פרשם ויש שוב יום
אי לפני מרחק היא קודם האפילה. והגן:

את ה' האמת היום ה' ותי האמירך כו' זה טוב
בכל יום כי צד צדי לעורר רלון עליון עיי
זה המעוררות שלהם. וכי אר לרודי ורודי לי פי
שערי התקרבותו אליו זוכין להתקרבות מן השמים
רעם כהי אלקימו בכל קראיט אליו. לכן ציורים אלו
שנבי מעוררין בהשונה הוא עת רלון בשמים:

והותירך ה' לעונה כר. פי שלא יצא האדם

עיי רוב עונה לכפילה חיו עיי
ההשפחות וכדומה רק שיהי נשאר כמו שהי מקודם.
הר פי גזות יחר שאף שיהן השי רוב השפעה
שכל וניה אל ישנה האדם וכל טרבי הגוף ושאר
בעיותו לקשר האדם השמחה גם בגוף והגן:

שד פי והותירך כי עיי רוב חסד ה' לריך האדם
לקבל הכנעה רנה מה חסד הקודם עליון שיהי
צפירי עלמו כעורר כחש לשאריה מחלתו מי שמים
עלמו כשיריים. אך לפעמים עיי שפלות בעיניו ונגרע
שפלות הנורא. לכן כאשר והותירך רק לעונה ככל.
והגן כי קלרתי בכל זה ומיעוט פלאי:

ונתתך ה' כר עליון צווי עת שמן קף למעלה

כו. כי זאת הנכחה אשר אם נשמוע בקול
הי ומילא רחון האדם עליון על כל אף שהוא שכל
עולה למעלה כמו השמן. וניחור הדברים. כי אחזיל
הקציה למעלה ומשאו למטה שיפך ציו שמשאו על
ציופו. ולכן צדי שהם קרובין לנגד והם נשאלין כל
הצדדים לכן הם למעלה גיי מכולם דכי תורה אור
פי מלות. ואור הורה היא חיות כל העולם וצדי עיי
השפלות. ועזרה הנורה עיי מונטיין האור אחר
השפלות. וכמו שזון ועורב צמים אשר הפחילה מולאה
מיד אף טפה קטנה של שמן ומעלה אותה והמים,
כמו כן עולה כל עזרה קטנה שכלל איש ישראל
עד למעלה והוא אורה לעולם ככל:

ותרליין

במדרש אשר שמוע לי לסקוד עיר דלה לפני
מולת כו' וצווי תחמוח שמוע צעוהו
השמוע צעוהו כי הגוף מלצוה השמחה ולריך מקודם
שתיחה הלצ הגשוני ואחיי לריך לפתיחה שורש כשמוחו
ואו צא ומילא. וכפי עזרת האדם ציני המעשה

נפתח לו צדיק מעין עוהי צ לב שמוע השמוע בקולי
רית שנת. גם פי השמוע לאחרים עיי צמד רליחה
מקודם יקבל עליו עול מלטה פי ואחיי עול מלטה.
כי צלוחת החפסעות השכל והשקנה חוך שמועקים זה
צדי עול מלטה ומקודם פי שמוע היא הנכחה והשגחה
הדעה כמיש רע כו' אלקי חניך. אחיי שמוע השמוע
היא להשמוע צפה להכניס דברים אלו לאצרי הגוף
הוא צלחה עיי כה הפס שצדי כחן צפה. חת צדי
ועזרתו נמלטה כמיש לעזרה ולשומרה צעשה ולית
כו' וכפי החפסעות הדעה צמועקים כמו כן עזרתה
הדעה. חייש צמד עיי שמועין חון צעוהו וזה
לעטת חון צעוהו. ופרשנו כבר. וחוכן הדברים כמו
שהי הנולדה שהלויס יאחרו וכל העם יענו חון.
הייט שאף שפוטו צייא שאיי להנחין שזה צרכה חת
קללה אעפיי עיי עזרת חון שונקשין להימשך אחר
אנשי חמה יש להם חיקון. וכמו כן צלחה עלמו עיי
החמשכות כלי המעשה אחר הדעה שצו ועונה חון
צדי. והשפיות משכל לו גיי שהשכל והדעה מחעלה
גיי אף למוקוס שלמעלה מהשגחתו כמו שהמשך המעשה
להיצטל להדעה וצמיח הארכת צדי צי עולמות
אלו:

מצות ציבורים פי הכנה לריה כי הוא מעלמה
עד החג ומקומה רוב ציבורים פי קודם
ריה שאחר הקוף מפירות השנה היו מחזירין הראשית
להשיית והוא התרבות אחרים הדבר הראשית. לכן
הציבורים נקי ראשית ואחזיל הראשית צדא בשביל
מלות ציבורים עיי. כי זה קודם העולם מה שמעוררין
תמיד ראשית הכה שגא מהשי. ולכן הי המלות אחר
שגאו לאיי יזכרו הראשית שהשי הוליהט מעלרים
ועשה לט כיסים עד שהציט לאיי שהוא חלילה
החיקון. ועתה הכה הצלחתי כו. ועתה לשון תשובה
שצויהי אחר השגחה האמת לריכין לשוב בהשונה כי
עיקר הששונה היא התרבות הראשית. ושורש הראשית
יתן לצדי כמיש עקי ראשית תנולתו והייט שיש
להם הכה להתרבות תמיד הראשית. חייש ונתתך היא
עליון כו' כמיש צמד שדומין לשמן שאף למעלה כו.
ועתה שאין לט ציבורים צפועל לריכין לחקן הכל
צחשונה צלל:

במדרש צפוק ולי ה' לבס לצ לדעה כר

כשחומר הקציה מי יתן והי לצצס כר
הי להם למור חמה תן משל לחצר כר עכנא כר
עיי. וקשה למה לא אמר מרעיה חמה תן. אכן
ביאור

במדרש שמוע השמוע. לכו
כיי צמיח. והשיקו
זמן אף כי יעלה אדם לכמה
שהוא עיי עומד צפתח. כי כל ע
הדומה לפרהדר רק הכנה לכנו
לכנים מולת. חייש אשרי כו' לש
שמשרין אותו איב הוא איש ל

ביאור הענין כי צויהי מדרגת
וועדרגה וצדי אמרו לא חוקי
היו שמועים הכל צעלום הי צלח
צדי כוללכיים והי להם לצ ח
צמחה מהשי. חונס צלחה הי
יתקנו צי הלצוה כמיש והי לצצס
עשיד עויר ולכן לא נתן הי לבס
עויר ונקי לצ. אצל הולרבו צדי

צכל הנושעות והקסיות שצער
ססידר מקודם הנכוחה והקללוג
עויר. אעפיי אחר שהיקנו הכו
כומש עד היום הזה. אך שצדי
עיי נסיונות ומקודם לעבור צי
הנצבות. לכן אמר להם מרעיה
זה הדרך עיי ישמרו מאד בל
כו' כי הם לריכין ישועה כי דרך
שצו להם זאת לחטא מה שלא
שגראה להם שצמרו להם יחד
עכנא לחקן הם

ותרליין

במדרש תחמוח ראה מרע

ליצטל חיקן גיי ר
מלות ציבורים הוא לתח הראשית
כמשך הכל אחר השורש ויש צו
ושמחה בכל העוז כו' כיון שקי
הענין. ועיקר השמחה היא צלחה
צשורשן והעזרת כל דבר על
וכמו כן עתה עיי החפלות
החמשכות צהזון חיש היום הצו
שיעוררו צדי ההחשדות צעט
החלטה הכה מהצורה יתי לכן ע
לאבור מה שהי צחתלה חרמי
צכל יום קודם החפלה מחזיקין
מעוררין ההחשדות

במדרש שמוע השמוע. לכו

כיי צמיח. והשיקו
זמן אף כי יעלה אדם לכמה
שהוא עיי עומד צפתח. כי כל ע
הדומה לפרהדר רק הכנה לכנו
לכנים מולת. חייש אשרי כו' לש
שמשרין אותו איב הוא איש ל